

ΝΕΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΙΗΣΗ

Πῶλ Έλυάρ	Ἐδιάκοπη ποίηση
Γιώργη Σαραντῆ	Στοχασμοὶ γιὰ σένα
Ἄγγελου Γιοζιὰ	Πόθος Ἀκινήσιας
Ἐντουῖν Μάρχαμ	Ποιήματα
Καλλιόπης Σκαρίμπα	Τὸ γράμμα
Κ. Ἀνυφαντῆ	Συμπόνια

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τζὰκ Λόντον	Στὴ σιωπὴ τοῦ χιονιοῦ
Γ. Μ. Πολιτάρχη	Ἐγκλημα στὸ καταμεσήμερο
Κ. Μάκιστου	Λιακάδα καὶ λιγὸς οὐρανός

ΜΕΛΕΤΗ

Π. Σπανδωνίδη	Οἱ Πανθέοι
Ν. Μποχλόγυρου	Τὸ λαϊκὸ τραγούδι
Ν. Ἀναστασάκη	Ἡ συμβολὴ τῆς μουσικῆς
Ι. Πρελωρέζου	Τὰ γράμματα στὴ γλῶσσα τοῦ Καμόνς
Γιώργη Σαραντῆ	Ἐνας ἀργοπορημένος βάρδος

ΚΡΙΤΙΚΗ

Ν. Μποχλόγυρου, Ἡ φυσιολογία τοῦ Κάλβου Π. Μαρκάκη —
Λεπτομέρειες ἀπ' τὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου Κ. Ἀθανασούλη—Οὐράνιες Ὀπτασίαι Ι. Πρελωρέζου— Γ. Σ. Πρῶτες
ὄψεις Ἀνθη Βέργη.

ΣΧΟΛΙΑ — ΑΠΟΨΕΙΣ — ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΗ ΣΑΡΑΝΤΗ
ΛΑΥΡΙΟ
ΣΥΝΘΕΣΗ

Από τα αξιολογότερα ποιητικά βιβλία των νέων της χρονιάς είναι του κ. Γ. Σαραντή. Με από ρεαλιστικό ανθρώπινο...

Τάσος Βουρνάς
«Πρωτεύουσα» 8.4.50

Ο κ. Γ. Σαραντής πρέπει να είναι εύτυχης για το «Λαύριο» του γιατί σημειώνει μι' αναμφισβήτητη επιτυχία.

Γ. Μ. Μυλωνογιάννης
«Νέος Νουμάς», φ. 6

Το «Λαύριο» πρέπει να χαιρετισθῆ σὰ μιὰ αξιόλογη προσφορά στην Νεοελληνική ποίηση. Χρήστος Λεβάντας
ἐφ. «Νέοι Σκοποὶ» 11.2.50

Δείχνει μιὰ ἀλματώδη πρόοδο ἀπ' τὸ προηγούμενο του βιβλίου.

Α. Δρ.
«Δημοκρατικός Τύπος»

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ
ΠΕΣΤΑΛΟΤΣΙ
ΩΔΗ

ΕΥΛΟΓΡΑΦΙΕΣ
Γ. ΜΟΣΧΟΥ

ΑΘΗΝΑ — 1950

ΝΕΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ

ΙΟΥΛΗΣ—ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1950—ΦΥΛΛΟ 4

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ—ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

ΑΔΙΑΚΟΠΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΓΙΩΡΓΗ ΣΑΡΑΝΤΗ

ΠΩΛ ΕΛΥΑΡ

Τὸ νὰ καταστρέφεις ὅτι δημιουργ-
[γείς
εἶναι μιὰ ἐπιβίωση τοῦ θανά-
[του,
ὅτι θυμίζει θάνατο τὸ μισῶ.

(Ἀποσπάσματα)

Τί ἤρθατε νὰ πάρετε
ἀπ' τὸ οἰκογενειακὸ δωμάτιο;
ἓνα βιβλίο ποὺ δὲν τ' ἀνοίγοῦν
[ποτέ.

Ἐπιστρέφοντας ἀπ' τὸ θάνατο
ἐπιστρέφοντας ἀπ' τὴ ζωὴ,
περνῶ ἀπ' τὸν Ἰούλιο στὸ Δε-
[κέμβριο
Σ' ἓνα κατρέφτη ἐντελῶς ἀδιά-
[φορο
γιὰ τὸ βάθος τοῦ δράματος.

Ἡ ἀντίσταση στὴν ὁμορφιά
εἶναι ἓνα εἶδος πόρωσης.

Τί ἤρθατε νὰ πεῖτε
στὴ φλύαρη γυναῖκα;

Σὰν μιὰ γυναῖκα ἔρημη
θάμενα ἐδῶ κάτω
μιὰ μέρα θάχα ἀπόκριση γιὰ ὅλα
ἀπόκριση γιὰ τίποτα.

Ὅταν καταξιώνεις τὰ δεσμά σου
εἶσαι γεννημένος δούλος.

Αὐτὸ ποὺ δὲν ἐπαναλαμβάνεται.

Ὁ ὄγκος τῶν τοίχων κλείνει
[κάθε ἐξοδο
Ὁ ὄγκος τῶν δέντρων πνίγει τὸ
[δάσος.

Ἀντιστέκεσαι γιὰ νὰ ὑποτα-
[χτεῖς.
—Τοῦ δούλου εἶναι περίεργη ἡ
[ψυχὴ
διψᾷ τὸν τραχύτερον ἀφέντη.

Τί ἤρθατε νὰ δεῖτε
σ' αὐτὸ τὸ μπαλκόνι τῆς ὄρα-
[σης;
Αὐτὸ ποὺ βλέπουν μόνον οἱ τι-
[φλοί.

Ὅλες οἱ λέξεις συμφωνοῦν.
ὁ οὐρανὸς εἶναι ὑπόγειος
ὄντας δείχνει τὸ θάνατο,
τὸ βράδυ εἶναι πρωῒν
μετὰ μιὰν ἀλγεινὴ μέρα.

Μιὰ μόνη καρδιὰ δὲν εἶναι καρ-
[διά,
μιὰ καρδιὰ μόνη εἶναι ὄλες οἱ
[καρδιὲς μαζῶ.

Ἐπάρχουν ἀδυναμίες
ὅπως ὑπάρχουν καὶ μικρότητες
ἐσὺ εἶσαι ἢ ἀδυναμία μου
σ' ἐξωραῖζω γιὰ νὰ σ' ἀγαπῶ
ἐγὼ εἶμαι ἢ μικρότητά σου
ὅσο μὲ ἀποκαλύπτεις μὲ ἀπο-
[φεύγεις.

Ὁ ἄντρας ὅμως,
ὁ ἄντρας μὲ τὴν ἡσυχὴ σκληρῶ-
[τητα,
ὁ ἄντρας σὰν ἓνα τέλμα,
ὁ ἄντρας μὲ τὸ ναυγαζίδικο
[ἔνστιχτο,
μὲ τὴν ἐξόριστὴ σάρκα

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἀγαπῶσα
νι' ἢ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἀγαπῶ
Ἀπὸ μέρα σὲ μέρα ὁ ἔρωτας μὲ
[κυριεύει
ὄχι μεταμέλειες, ἀγνοῶ τελείως
[τὸ χτέσ
δὲ θὰ προχωρήσω.

Ἐκεῖνοι ποὺ ἐπικαλοῦνται συ-
[χνὰ τὴν ἀρετὴ
εἶναι οἱ χυδαῖοι.
Ἐνάρετος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐ-
[ξωραῖζει τὴ ζωὴ
χυδαῖος ὁ ποὺ τὴ σπιλώνει.

Μὲ τὰ κλειστὰ μάτια, μὲ τὴν ἀ-
[στραπὴς.
Ὁ ἄντρας ὁ θνητὸς καὶ κερμα-
[τισμένος
μὲ τὸ μέτωπο νέον ἀπὸ ἐλπίδα,
ὁ ἄντρας ὁ ἐκτεθειμένος στὸ
[παρελθόν
καὶ ποὺ πάντα λυπᾷται
ἀκατανόητος καθημερινῶς
ξεγυμνωμένος, ὑπεύθυνος.

Ἀπ' τὸν ὠκεαῖδ στὴν πηγὴ
ἀπ' τὸ βουνὸ στὴν πεδιάδα
τρέχει τὸ φάντασμα τῆς ζωῆς
Ἡ ρυπαρὴ σκιά τοῦ θανάτου,
ὅμως ἀνάμεσά μας
γενιέται μ' αὐγὴ ἀπὸ φλεγόμε-
[νὴ σάρκα
ποὺ μεταμορφώνει τὴ γῆ σὲ βα-
[σίλειο,
Προχωροῦμε μ' ἓνα ἤρεμο βῆμα
Κι' ἡ φύση μᾶς χαιρετᾷ.

ΓΙΩΡΓΗΣ ΣΑΡΑΝΤΗΣ

Μεταφραστῆς Γ. ΣΑΡΑΝΤΗΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΣΠΑΤΑΛΑ
ΦΡΑΓΚΜΕΝΤΑ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ — 1950

ΝΙΚΟΥ ΜΠΟΧΛΟΓΥΡΟΥ

ΑΤΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ—Δοχ. 10000

ΛΙΑΚΑΔΑ ΚΑΙ ΛΙΓΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

—Κατάπληχτος, πονεμένος «και μιὰ βιολέτα... και μιὰ βιολέτα...»

Ναί, κάθε χρονιά πού-θα πρωτοβρέξει πρόψιμα, είν' έτσι στη χιονοπωριάτικη λιακάδα.

Φέτος, αντίκρου, είναι μονάχα μιὰ κεραμιδωτή σκεπή και δίπλα μιὰ μεγάλη μουριά. Περισσεύει όμως και για λίγο ουρανό. Άνοιγεις τόνα πορτόφυλλο του μπαλκονιού. Κάθεσαι στην καρέκλα στη γωνιά και σε βρίσκει περίφημα η λιακάδα. Μάτι διαβάτωση δέ σε βλέπει.

Ναί, κάμποσα χρόνια: Πέντε, είκοσιπέντε... Τριάντα χρόνια! Τόσο μακρινές θύμησες κ' έρχονται με τη φρεσκάδα τόσο χτές. Οι κοντινές απαργεύουν και τις ρουφά ή καταχνιά του ποτέ. Παράξενα άρχισε και δουλεύει τούτη ή μνήμη!...

«Έξέστη τὰ σύμπαντα επί τη θεία δόξη Σου...»
[Πώς; Το καταλαβαίνεις λοιπόν και σύ, Βιολέτα, αυτό; Εμείς τη φανταζόμαστε αλλιώς την Άμερική. Θεόρατα τοιμεντένια χίτρια κρύβουν τὰ σύμπαντα. Και δουλειά, πολὺ δουλειά. Μέρα και νύχτα με τὸ ηλεκτρικὸ τὸ φῶς.

Δεκαεννιά χρονῶ ἐγὼ και κείνη γυναίκα μεστή. Βαθὺ μαῦρο μάτι. Κοντιλογραμμένο πρόσωπο. Και κείνο τὸ χεράκι της... Τὸ πουλί, κοιτάζει λοξὰ με τὰνα μάτι τὸ πρῶτο κρινάκι πὺ φύτρωσε στη νοτισμένη γῆ.

(—Ρομάντζες, Κύριε, ρομάντζες. Ἄχ, αὐτὸ τὸ ἔσωτεροικὸ Σχολεῖο τέσσερα χρόνια. Ἱερατικὴ κλόλας!)

—Πάψε... Ἦστε και πάλι δίπλα μου. Εἶχε ἀπολειτουργήσει τὸ ξωκλήσι κὶ ὁ κόσμος γύριζε στὸ χωριό. Μοῦ χαμογέλασε τόσες φορές κ' ἐγὼ τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὸ νὰ κοκκινίζω. Ἦταν δικιά μου ἡ κατάπληξη τοῦ Ὑμνωδοῦ: «Ἐξέστη τὰ σύμπαντα...»

Θάπρεπε ὅμως ν' ἀπαντήσω. Δὲν ἦταν εὐγενικὸ τὸ φέρμιμό μου. Και τόλμησα: Ἐνα ἀσήμαντο κίτρινο λουλουδάκι ἀπ' τὸ πρῶμο γρασιδι. Ντρεπόμουν για λογαριασμό μου και λογαριασμό του.

Τὸ χέρι της ἀκούμπησε στὸ δικό μου κ' ἔμεινε κάμποσο ἔτσι. Θεέ, δὲν πρέπει νὰ σοῦ κατοφανεῖ. Εἶναι γι' αὐτήν: «Ἐξέστη τὰ σύμπαντα ἐπὶ τη θεία δόξη σου...»

Τόβαλε στη μυτίτσα της νὰ μυρίσει. Μοῦκαμε μιὰ γκοιμάτσα μαιμουδιότικια μέσα σὲ γέλια. Ἄμ τὰξερα δά, πὸς τὰ λουλούδια τούτα μυρίζουν σὰ χωριάτικος ἰδρώτας. Δὲ θάπρεπε νὰ τῆς τὸ δώσω... Ὅμως δὲν τὸ πέταξε. Τὸ κράτησε.

—Στην Ἄμερική θάχετε δημοφιλῆ λουλούδια...
—Ὡ γιές. Τέτοια ἐποχὴ Χρυσάνθεμα και Ντάλιες. Μὰ στη μυρωδιά δὲν ἔχει καλύτερο ἀπ' τὴ Γαρδένια.

Δὲν εἶχα ἰδεῖ ποτέ μου Γαρδένια. Μὰ νά, αὐτὴ μυρίζει τώρα Γαρδένια. Κ' ἴσως τότε τὸ χεράκι...

Ναί, ἀπ' τὴν ἀνάσα και τὸν κόρφο της ἔβγαίνε μυρωδιὰ Γαρδένιας.

(—Λὲς ψέματα, Κύριε, τώρα. Δηλαδή τὰ μερδεύεις. Αὐτὸ ἦταν ἀργότερα με τὴν Ἄβε Μαρία.)

—Πάψε, πάψε... Ἐπέμενε νὰ πάω κὶ ἐγὼ με τὴ συντροφιά της στὸ φιλικὸ τους σπίτι. Στὸ τέλος μὰς βγάλανε κρασί και καθαρισμένες φέτες κνιδών.

—Μὴν τὸ πίνεις ἔτσι, τῆς εἶπε ὁ ἀντρας της. Δὲν εἶναι μύζα. Κὶ εἶναι ἀκόμα μούστος. Θὰ σε ζαλίσει.

Βαθὺ πούγινε τὸ βλέμμα της πάνω μου! Και στὰ στήθια τοῦ Ὑμνωδοῦ χοιλάκιζαν λυγμοί: «Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι... Ἐκ βαθέων...». Και τότες ἄρχισε νὰ τραγουδᾷ. Κεῖνο τὸ γλυκὸ τραγοῦδι, πὺ στὸ τέλος σε κάθε στροφῆ, ξαναγύριζε τὸ διπλὸ τραμπάλισμα: «Και μιὰ βιολέτα... και μιὰ βιολέτα...»

(—Ὁ φωνογράφος, Κύριε, ὁ φωνογράφος! Τί καταλαβαίνεις πὺ τὰ μερδεύεις ἔτσι!)

—Τὸ γραμμόφωνο ἦταν ἀργότερα. Τὸ τραγοῦδι τῆς Βιολέτας ἄρχισε ἀπὸ τότε. Ἐσὺ λὲς ψέματα τώρα.

(—Ἄν τὸ διαβάσει κανένας μουσικὸς θὰ ἰδεῖς...)

Εἶναι πολὺ δύσκολο στὸ χωριὸ ν' ἀνταμωθεῖς με τὸ πρόσωπο π' ἀγαπᾷς. Ἐπρεπε κείνη νὰ μοῦ γράψει. Τὸ γραμματάκι βρίσκεις τρόπο και τὸ στέρνεις. Ἐγὼ εἶχα γραμμένα και περίμενα. Ἐγραφα κάθε μέρα, πράματα σωρὸ: Για τὰ σύμπαντα. Για τις κραυγὲς ἐκ βαθέων. Και πολλὰ για τὴ Γαρδένια. Μοῦ ἦταν ἀδύνατο πὰ νὰ ζῶ χωρὶς Γαρδένια.

Περίμενα κ' ἔγραφα. Δὲν ἔπρεπε νάχει ἄλλο ὄνομα. Ἦταν ἡ Βιολέτα. Και τότες ἄκουσα πὸς ἔφυγαν πίσω για τὴν Ἄμερική. «Εἶναι τρεῖς μέρες τώρα, δὲν τόμαθες;»

—Κατάπληχτος, πονεμένος «και μιὰ βιολέτα... και μιὰ βιολέτα...».

Ἄμα εἶσαι παράνομος κὶ ἀποξεχασμένος στη λιακάδα, τὸ φύλλο πὺ πέφτει ἀπ' τὴ μουριά στην πλάκα τοῦ μπαλκονιού εἶναι κρότος σημαντικός.

(—Τί περίμενες, Κύριε, νάσαι ἄλλο!)

Ἡ αἰωνιότητα στέκει μπροστά μου ἀσάλευτη: Ἡ κεραμιδωτὴ σκεπή, δίπλα ἡ μεγάλη μουριά και λίγος ουρανό. Μονάχα τώρα εἶναι και τὸ ἔρωτικὸ γουργουρητὸ ἐνὸς περιστερὰ, κάπου πίσω ἀπ' τὴ σκεπή.

Ἄβε Μαρία... Καλά, μπορεῖ νὰ τόχα πλάκα στὸ γραμμόφωνο. Μὰ ἦταν ἄλλιως: Εἶχε ξεσπάσει πόλεμος. Στις ἐφημερίδες πούρθανε, ἦταν ἡ εἰκόνα μιᾶς ἴλης Πολωνικὸ ἱπικὸ σὲ καλπασμό. Ἐνας Πολωνέζος καθάλαρης μπροστὰ κράταγε τὴ σημαία. Ἐκοιπα τὴν εἰκόνα και τὴν ἔβαλα μαζί με τὸ γράμμα: Εἶμαι ἐγὼ. Ἐτσι ἔρχομαι σὲ σένα. Τ' ἀλόγατα χλι...

μυρωτῶν. Ἡ σημαία πλαταγίζει και χτυπῶ τὴν πόρτα σου.

Σ' ἔνα συρταράκι ραφτομηχανῆς, με παράξενα μικροπράματα μέσα, ἔριχνα τὰ γράμματά μου.

—Γιατί με λὲς ἔτσι; Φοβάμαι... μοῦ εἶπε.

Ἄλήθεια, ἄλλο ὄνομα εἶχε. Μὰ μονάχα ἔτσι θάπρεπε νὰ τὴ λένε: Ἄβε Μαρία! Τὴ νύχτα ἔβαλα στὸ δωμάτιό μου—σκοτάδι ἔπρεπε νάσαι—τὴν πλάκα τοῦ γραμμοφώνου. Μπροῦμυτος στὸ πάτωμα. Ὁ Ὑμνωδὸς δὲν εἶχε πεθάνει. Μονάχα πὺ δὲ φοροῦσε πὰ ράσο. Στριφογύριζε μέσα μου και μουγκάλιζε. Φοβόμουν κὶ ἐγὼ πολὺ. Γιατί, σὰν τέλειανε ἡ πλάκα, ἔδινα χτυπιές με τὸ κεφάλι μου στὸν τοῖχο.

(—Κ' ἐπειδὴ αὐτὸ ἦταν ἐπικίνδυνο, Κύριε, προτιμοῦσες ὕστερα νὰ χτυπᾷς ἀνάστροφα τὰ χέρια σου στὸ ντουβάρη. Μαζοχιμὸς.)

Και τότες εἶχε βρέξει πρόψιμα. Ἦμασταν ἀνεβασμένοι στὸν ψηλὸ βράχο. Κοντὰ ὁ μεγάλος πεῦκος. Κάτω βαθὺς γκρεμὸς. Χλόμασε.

—Μὴν πηγαίνεις ἐκεῖ! φώναξε. Ἐλα κάθισε κοντὰ μου.

Κατεβήκαμε και καθίσαμε στη γῆ. Ὀλόγυρα, θάμνοι ἀβαγιάνοι. Με χλωρὰ ἀνθισμένα κλωνιά τους στολίζουν τὸν ἐπιτάφιο τοῦ Ἰησοῦ. Με ξερὰ κλωνιά τους θυμιατίζουν τοὺς ματιασμένους. Μὰ ὁ Ὑμνωδὸς εἶχεν ἀλλαξοπιστήσει. Ὁ Πολωνέζος καθάλαρης τώρα, πρῶτος στὴν ἴλη του, κάλπαιζε για θριάμβους. Κὶ ἀπὸ τὸν κόρφο της ἔβγαίνε μυρωδιὰ Γαρδένιας.

Πάλι ὅμως χλόμασε.

—Ξέρεις, εἶναι τώρα τόσες μέρες... Πρέπει πὰ νὰ στὸ πῶ: Αὔριο φεύγω. Εἶναι ἀνάγκη. Καταλαβαίνεις;

Ὁ ἐπιτάφιος! Συννεφιασμένο θύμασμα ἀπ' τοὺς ἀβαγιάνους. Μοναστήρι θλιβερὸ και «ὦ γλυκὺ μου ἔαρ!...» Δὲν ἦταν μακριὰ ὁ γκρεμὸς.

(—Δὲ θάπεφτες, Κύριε τῆς Ἱερατικῆς. Θάπεφτες!)

Θάπρεπε. Τὸ πάτωμα κείνη τὴ νύχτα ἦταν ντροπὴ για τὸ σωριασμένο ἀπ' τ' ἀλόγο του Πολωνέζο καθάλαρη. Ἐπρεπε νάσαι γῆ. Νὰ νιώθει χῶμα και πέτρες στις παλάμες και στὰ στήθια. Μπροῦμυτος πάνω στη Γῆς.

—Κατάπληχτος και πονεμένος... Ἄβε Μαρία...

Ἄμα εἶσαι παράνομος κὶ ἀποξεχασμένος στη λιακάδα, ὅλοι οἱ κρότοι εἶναι σημαντικοί. Και νά, τούτη ἡ μοτοσυκλέτα πὺ πατπουρίζει ἀτμούς κὶ ἀνεβαίνει ἀπ' τὴν πολιτεία. Ξαφνικὰ σταματᾷ κὶ ὁ δρόμος εἶναι κοντὰ.

(—Ἀστυνομικοί, Κύριε. Ἀστυνομικοί!)

Ἐ και; Σὰς περνᾷ τάχα ἀπ' τὸ νοῦ, Κύριοι τῆς Ἀσφάλειας, πὸς για λόγου σας κάθομαι τώρα στη λιακάδα κατάπληχτος και πονεμένος; Λάτε λοιπόν! Θὰ σηκώσω τὰ δεμένα μου χέρια ψηλὰ και θὰ τραγουδῶ φωναχτὰ τὸ πὺ ἀπαγορευμένο τραγοῦδι. Θὰ βγοῦν ἀπ' τὰ καφενεῖα ἄνθρωποι στην ἀγορά; Ἐ, και;

Τὸ ξέρω πὸς μερικοὶ θὰ χειροκροτήσουν. Ναί, ἔτσι, ἄς μὴν κατοσουφιᾶζουμε, Χωροφύλακα. Και γῶ, για χαιτίρι πὺ μπορεῖς και χαμογέλας, ἀλλάζω τὸ σκοπὸ: «Και μιὰ βιολέτα... και μιὰ βιολέτα...» Ἄκους, ὁμορφο πούσαι; Τούτη ὅμως ἡ διαλογοφι...

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

Τοῦ Ἐντουῖν Μάρχαμ

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Ἦ, ἡ ἀναταραχὴ τοῦ μυαλοῦ, και τὰ χτυπήματα και τὰ ντέρτια.

Ἦ, ἡ συλλογὴ τῆς ἀγάπης και τοῦ θανάτου...

Κὶ ἡ ψυχὴ ἐστὶ σιωπηλὴ τῆς βιασύνης.

Ἦμως τ' ἀστέρια σβύνουν και τὰ χωράφια με τ' ἄνθια.

Κὶ ἡ τραγικὴ ζωὴ μας προχωρεῖ περιγυρισμένη ἀπ' τὴν ὁμορφιά και τὸ θάμα.

ΣΤΗ ΘΥΕΛΛΙΑ

Σώριασα τὸ πνίγος μου στὸ δυνατό γκρεμὸ. Τὸ αἶσθημα τῆς σιγουριᾶς και τῆς ἀδελφότητος ἔσπασε πάνω στην καρδιά, τὸ καταφύγιο τοῦ βράχου εἶναι τώρα πὺ γλυκὸ κὶ ἀπ' ὄλες τις στέγες τοῦ κόσμου.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Πέρ' ἀπ' τὸ βαθὺ κὶ ἀτέλειωτο σύμπαν ἦρθε τὸ πὺ μεγάλο Μυστήριο, Πλάσμα, τὸ πὺ θλιβερό, τὸ πὺ ἀπερίγραπτο και θεῖο—ὁ ἄνθρωπος, πὺ ἀντιμετωπίζει τοὺς κόσμους και τὸ αἶτημά τους.

ΜΠΙΖΝΕΣ

Ἄκριβῶς σὰν τότε τὰ κλαδιὰ ἀνάλαφρα ἀνασάλεψαν
Δὲς, ἔξω τὸ κλαδι τῆς ἀχλαδιάς τὸ πουλί
ἔσπασε σὲ παθιάρικη μουσικὴ μέσ' τὸ γαλάζιο φόντο.
Ὁ Ρότσιλδ τοῦ χάρισε τὸ χρυσάφι του,
πὺ τὴν ὑγεία τῶν λαῶν ἂν αὐτὸς ἐνοιωθε
δὲ θάβρισκε τόσο πολὺ μέσ' τις δουλειές τὰ κέρδη.

Παράφραση: ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ

λόγη πὺ τραπαλίζει στη μέση σου!... Βγάλ' τὴν ἀπὸ κεῖ. Λύσε και τὰ χέρια μου, νὰ μπορῶ νὰ σ' ἀγκαλιάσω. Θὰ τραγουδήσουμε μαζί: «Και μιὰ βιολέτα... και μιὰ βιολέτα...».

Καταλαβαίνεις, παιδι με τὸ Τόμγκαν στὸν ὄμο, πόσο ζεστάθηκε ἡ ραχοκοκαλιά τῆς Γῆς ἀπ' τὴ λιακάδα; Ἀπὸ πάνω μας εἶναι πολὺς Οὐρανὸς «και μιὰ βιολέτα... και μιὰ βιολέτα...».

1945 ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΚΙΣΤΟΣ

ΤΟ ΛΑΪΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΑΝ ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Του κ. Νίκου Γιανν. Μποχλόγου

Στις στιγμές που ζούμε, στιγμές δοκιμασίας του πνευματικού μας εγώ, οι πνευματικοί άνθρωποι έχουν χρέος να εξετάζουν με αγάπη και με κατανόηση κάθε εκδήλωση του ανθρώπου πάνω στο πνευματικό πεδίο γιατί βρισκόμαστε μπροστά σε πολυποίκιλα του νοῦ παιχνίδια που δεν έχουν ακόμα την ανάγκη του κριτικού νοῦ μα την ανάγκη τῆς διάσωσης, τῆς ταξινόμησης και πὸ πολὺ τῆς ἀγάπης μας.

Κι' ἂν κάθε ἐποχὴ εἶχε τὴν ἀπαίτηση—πὸ πηγάζει μέσα ἀπ' τὰ ἴδια τὰ φαινόμενα καὶ τὴν οὐσία τους—να ἐξετάζεται με κριτήρια σύγχρονά της, ἡ ἐποχὴ μας στὶς κάθε λογῆς ἐκδηλώσεις της τὸ ἀπαιτεῖτελεσιδίκια.

Δὲν πρέπει λοιπὸν στὴν κάθε πνευματικὴ μας στάση νὰ θέσουμε κριτήρια ἔξω ἀπὸ τὰ πνευματικὰ φαινόμενα πὸν θέλουμε νὰ ἐξετάσουμε. Οὔτε πάλι νὰ βάλουμε ἀπορριστα δόξα μὰ νὰ κρίνουμε με κριτήρια πὸν βγαίνουν μέσα ἀπ' τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους με τὴν σημερινή μας ἰδιοσυγκρασία, ἀπ' τὴν ἴδια μας τὴν ἐποχὴ.

Κι' ἂν ἡ ἐποχὴ μας δείχνει τάσεις καὶ μορφές πὸν δὲν ταιριάζουν στὸ πνευματικὸ μας κλίμα ἄς τις διαπιστώσουμε ἀλλὰ καὶ με εὐθύτητα κι' ἄς μείνουμε ὡς ἐκεῖ.

Τοῦ μελλούμενου κόσμου τὰ πολιτιστικὰ στοιχεῖα εἶτε τὸ θέλουμε εἶτε ὄχι θὰ ἀκολουθήσουν τὴν γραμμὴν ἀπὸ τὴν μοῖρα πορεία τους.

1. Ἡ ποιητικὴ οὐσία τῆς ἐποχῆς μας καὶ τὸ λαϊκὸ αἶτημα. Ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχὴ πὸν παρουσιάζεται πολὺ ἰδιότυπα. Ἐνας μεγάλος πόλεμος, με ὅλες τις τραγικὲς του ἐκφάνσεις πέρασε καὶ τὸ φάσμα ἑνὸς καινούργιου μᾶς ἀπειλεῖ. Τὸ πρόβλημα: ἄνθρωπος, με ὅλα τὰ μεταφυσικὰ καὶ ποιητικοφιλοσοφικὰ παρακλάδια του ἔχει ξεφτίσει τραγικά. Οἱ διάφορες μεταπτώσεις τοῦ πνευματικοῦ «εἶναι» πὸν ἐδημιουργήθηκαν ἀπὸ ξένα πρὸς τὸ πνεῦμα στοιχεῖα ἔχουν δημιουργήσει π ρ ω τ ο γ ο ν ι σ μ ὸ σὲ κάθε εἶδος πνευματικὴ ἐκφραση.

Παράλληλα οἱ κάθε λογῆς πολιτικοκοινωνικὲς συνθήκες ξεπερῶσαν ἕνα τεράστιο αἶτημα, πὸν ἂν σὲ κάθε ἐποχὴ εἶχε ἀπήχηση, τώρα ἔχει γίνει πρωταρχικό. Ἐννοῶ τὸ αἶτημα λ α ὸ ς σὸν ἐκφραση πνευματικῆ.

Τὸ αἶτημα λ α ὸ ς κυριαρχεῖ με ὅλη τὴν πνευματικὴ ἐπιβλητικότητά του στὸν πνευματικὸ ὁρίζοντα καὶ ζητᾷ νὰ κατανοήσει, νὰ ἀπορροφήσει μέχρι καὶ τις τελευταῖες λεπτομέρειες τὴν πνευματικὴ ἱστορία, νὰ ἀντικειμενοποιήσει τὸ παρελθὸν καὶ νὰ στῆσει τὸ πνευματικὸ παρόν.

Αὐτὴ ἡ προσπάθεια, αὐτὴ ἡ κίνηση πὸν προέρχεται ἀπὸ στοιχεῖα πὸν πέρνουν τώρα τὴν πρώτη ἐπαφὴ τους με τὸ πνεῦμα—τὰ λαϊκὰ πολιτιστικὰ στοιχεῖα—πὸν δὲν φταῖνε βέβαια ἐκεῖνα ἂν ἔμειναν

τόσο καιρὸ μακριὰ ἀπὸ τὸ πνευματικὸ «γίγνεσθαι», δημιουργεῖ με τὴν σειρά της π ρ ω τ ο γ ο ν ι σ μ ὸ.

Ζητάει λοιπὸν τὸ λαϊκὸ πνευματικὸ στοιχεῖο νὰ δώσει τις ποιητικὲς λύσεις στὰ προβλήματά του με τὸν τρόπο πὸν ἐκεῖνο ξέρει. Κι' ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι τέλεια ἀντίθετος ἀπὸ τὸν τρόπο πὸν μεταχειριζότανε μέχρι σήμερα ἡ ἀτομικὴ ποίηση.

Τὸ λαϊκὸ πνευματικὸ αἶτημα ζητάει νὰ ἀντικειμενικοποιήσει τις πνευματικὲς διακυμάνσεις καὶ μεταπτώσεις καὶ νὰ τις ἐκφράσει π ρ ω τ ο γ ο ν ι σ τ ι κ ᾶ καὶ ὁμαδικά. Μ' ἄλλα λόγια ἡ οἰαδήποτε πνευματικὴ κατάσταση πρέπει, στὴ λαϊκῆ πνευματικῆ προσπάθεια, νὰ γίνεται κατανοητὴ ἀπ' ὅλους.

Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ὁμαδικὴ μύηση στὸ πνευματικὸ «εἶναι», δημιουργεῖ τὸν πρωτογονισμό. Προχωρεῖ δὲ ἀπὸ τὴν πρωτόγονη θέση στὰ πολὺπλευρα ἀτενίσματα τῆς μορφῆς καὶ τῆς οὐσίας τοῦ πνεύματος μαζί με τὴν μάζα. Πνευματικὴ πορεία καὶ ἄνοδος προϋποθέτει καὶ ἀντίστοιχο πνευματικὴ πορεία καὶ κατανοήση τῆς λαϊκῆς μάζας.

Στὴν προσπάθειά του αὐτὴ τὸ λαϊκὸ πνευματικὸ αἶτημα πέτυχε καὶ πετυχαίνει ἀπόλυτα. Ἡ πρωτόγονη ἐκφραση δὲν ἔχει σημασία.

Ἀπελιπόμενος ἀπὸ τις διάφορες πνευματικὲς πολυποίκιλες κομίνες ὁ λαὸς στρέφεται στὸν ἑαυτὸ του. Στρέφεται στὸν ἑαυτὸ του καὶ ζητᾷ ἀπ' τὸ ἴδιο του ὁποιοδήποτε—ρηχὸ ἢ βαθύ—πνευματικὸ «εἶναι» νὰ τοῦ γεμίσει τὸ κενὸ πὸν τοῦ ἄνοιξε ἡ πνευματικὴ ἀπουσία τῆς ἐντεχνῆς ποίησης καὶ τοῦ προσωπικοῦ στοχασμοῦ. Τότε πᾶ παρουσιάζεται μ' ὅλη τὴν ἐκφραση του τὸ λαϊκὸ τραγοῦδι.

2. Ὁ πρωτόγονος λόγος. Μίλησα πὸν πάνω γιὰ πρωτογονισμό τῆς ποίησης. Ἐπειδὴ πιστεύω ἀπόλυτα πὸς μέσα ἀπ' τὸν πρωτογονισμό αὐτὸ θὰ ξεπροβάλλει ἀτόφιος καὶ τεράστιος ὁ μεγάλος μελλούμενος ποιητὴς θὰ ἐξετάσω με λίγες γραμμὲς τις ἐκδηλώσεις τις ποιητικὲς τοῦ πρωτόγονου λόγου.

Ἡ πρώτη ποιητικὴ ἐπαφὴ τοῦ ἀνθρώπου με τὸ πνεῦμα εἶναι ὁ π ὶ ν ο ς. Σὲ στιγμὲς πὸν ὁ ἄνθρωπος ἀτενίζει μοιρολατρικὰ τὸν πόνον στὶς διάφορες μορφές του χωρὶς νὰ προσπαθήσει με τὴν πράξη του νὰ κατανοήσει τὴν πραγματικότητά του, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ γυρίσει στὸ ἐσωτερικὸ του εἶναι.

Κι' ἂν ὁ πόνος τοῦ χαρίζεται ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του, ἀπ' τὴν ἴδια του τὴν στάση στὴ ζωὴ τότες με τὸν δικὸ του τρόπο, πὸν εἶναι ἀπόλυτα σεβαστὸς κάνει ποίηση.

Ἄν πάλι ὁ πόνος τοῦ προξενιέται ἀπὸ χέρι ξένο, χωρὶς αὐτὸς με τὴν γνώμη του νὰ φταίξει, τότε φιλοσοφεῖ.

Ἐννοεῖται πὸς στὴν πριμιτιβιστικῆς φάση ἡ ζωὴ δὲν ξεχωρίζει τὰ δυὸ πνευματικὰ γεγονότα ἀκριβῶς.

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

Τί κι' ἂν ἀργήσει τάχα-τί; Θαρθεῖ κάποιο σου
[γράμμα.
Θαρθεῖ ἀφοῦ τὸ καρτερῶ (κι' ἄς τῶχω λησμο-
[νήσει).
Θὰ τὸ δεξιῶ φιλάργυρη κι' ἀγέλαστη σὸν τάμα,
κάποιου πῶρχεται ἀργὰ νὰ προσκυνήση.

Ἐνα σου γράμμα πὸν σὸν νὰ-πὸ τώρα τὸ δια-
[βάζω
(κυλάει ἀπὸ τὰ μάτια μου ζεστὸ ἕνα δάκρυ ἀ-
[κόμα)
καὶ θᾶν' τὰ λόγια του ἄγνωστα σὸν γῆς πὸν σχε-
[διάζω,
ἀπ' ἀλαφρὴ μογοῖα κι' ἀβέβαιο χρωμα.

Τί θὰ μοῦ λὲς στὶς ἀξαφνες σελίδες του-ποῖος
[ξέρι...
Θυμᾶσαι τάχα ἢ ξέχασες; Κεῖνη ἢ πηγὴ κοντὰ
[μας.

Τρίζανε τὰ σπαθόχορτα κείνο τὸ μεσημέρι,
τὸ φθινοπωρινὸ στὰ βήματά μας.

Τότε... Τώρα ὑπνοβάτισσι με βῆμα ἀφαιρέμένο,
θὰ πάρω στρατά-τὸ στρατί... (πὸν τάχα θὰ με
[βγάλει;)

Θυμᾶσαι; -Κι' ἦταν τὸ φιλι-πουλὲντρομο,
[σνιαγμένο,
κι' εἶχες ἐρθεῖ νὰ μ' ἀγαπήσεις πάλι... .

Μὰ τί; Δὲν ἔχω πᾶ καιρό. Μ' ἔξωσε-νὰ-τὸ
[βράδυ.
Τώρα κι' ἂν ἐρθεῖ ἀνώφελα—δὲ βλέπω, ν' ἀπαν-
[τήσω.

—Μόνον με τέλι ἀπὸ χρυσὸ στῆς σκέψης μου τὸ
[ὑφάδι,
τυφλὰ τὸ πρόσωπό σου θὰ κεντήσω.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΣΚΑΡΙΜΠΑ

Τότες ἀκριβῶς γεννιέται ὁ πρωτόγονος λόγος, πὸν εἶναι ἀπόλυτα στὴν πρώτη ἐκφραση του ὁμαδικὸς δηλαδὴ ἀνήκει στὴ μάζα τὴν λαϊκῆ, γεννιέται ἀπ' αὐτὴ καὶ γι' αὐτὴ.

Ὁ ἄνθρωπος πὸν ἀντικρύζει τὰ διάφορα γεγονότα, χωρὶς νὰ ξέρει τις πρώτες ἀρχές τους, πὸν δέχεται τὴν ἐπίδραση τῶν πραγμάτων, καὶ κυριαρχεῖται ἀπὸ αὐτὰ χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ γίνει κύριός τους καὶ οὔτε κἂν ἰσότιμος, ὁ ἄνθρωπος πὸν βλέπει τὴν φύση, τὸν ἐξωτερικὸ του κόσμο στὴν ἀντικειμενικότητά τους σὸν μιὰ ἀναγκαιότητα πὸν τὸν πιέζει καταθλιπτικά, ὁ ἄνθρωπος πὸν βλέπει τις ἐναλλαγές τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ πόνου, τῆς τραγικότητος καὶ τῆς ἰλαρότητας τῆς ζωῆς, τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου, τις μεταπτώσεις τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς σὸν κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις κι' ὄχι ψυχικὰ ἔκτυπα νοιώθει τὰ πράγματα νὰ βαραίνουν ἀπάνω του, νὰ τοῦ προξενούν πόνον καὶ ἀφοῦ δὲν μπορεῖ παρὰ μοιρολατρικὰ νὰ τὰ δέχεται αἰσθάνεται τὴν ἀναγκαιότητα νὰ ἐκφράσει τις ἐντυπώσεις πὸν τοῦ προξενούν, τις ψυχικὲς καταστάσεις τὰ ψυχικὰ του βιώματα, τὰ ψυχικὰ του συναισθήματα, αἰσθά-

Νέοι Ἴταλοὶ ποιητὲς

ΠΟΘΟΣ ΑΚΙΝΗΣΙΑΣ

ΑΓΓΕΛΟΥ ΓΙΟΖΙΑ

Τῶν ἡμερῶν ἡ φευγαλέα θεωρία
μάταια λαχιάρα ἀκινήσιας μ' ἀφίνει,
καί ε μέρα γοργὸ στὸν ἄδειο αἰθέρα
ὄνειρο φεύγει, πὸν δὲ βρίσκει εἰρήνη!

Μόλις βγῆ ὁ ἥλιος, καὶ νὰ βράδυ πέφτει
ἀλαφρῆ, καὶ στὴ λήθη ξεφυλλίζει
μενεξέδες ψυθίρισμα γαλήνιο
στὴ μαύρη νύχτα ἀπὸ παντοῦ ἀναυρίζει.

Μὰ νά, σὰ ἡ θέρμη ἡ κοσμικὴ στὸν ὕπνο
ξανασαίνει, νέα ἀγγὴ μ' ὄρμη ἐπιστρέφει
με γυμνὸ βῆμα, πύρινο, σὲ ρόδων
φωτιστέφανο, ἀνάμεσα ἀπ' τὰ νέφη,

ἀστράφτει στὶς κορφές, με φῶς ποτίζει
ἔτσι τοὺς κάμπους, πὸν φεγγοβολαίει
τὸ σύμπαν μέσα σ' ὠκεανόν, ὅπου ἕνα
παραλήρημα μόνο τὸ κρατάει.

Ἡ ψυχὴ στὴ νέα πρόσκληση, ἄχ, δὲ θέλει
νὰ ξυπνήσει, στὰ μάγια ὡς εἶναι κάπου
μῖας τῆς ἀναβολῆς, πὸν τὴ σαστίζει,
σὰ ρόδο ἐπάνω στὴ χλωρὴ ἀγκαθιά του.

Μ' ἀπ' ἀχτίδες γιορτῆ ἐτοιμάζει ὁ ἥλιος,
πὸν ὡς ὁ καιρὸς κυλᾷ, παγίδα ὑφαίνει,
νὰ ξυπνήσει στὴ ζῆση τὴ γνωστὴ τῆς
καὶ νὰ μεθύσει πρέπει... πικραμένη.

Μετ. ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

νεται τὴν ἀνάγκη νὰ περιγράψει τὸ τι νοιώθει αὐτὸς—καὶ στὴ γενικότητα οἱ συνάνθρωποί του—νοιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ κάνει ποίηση, νὰ τραγοῦδησει.

Κι' αὐτὸ τὸ τραγοῦδι ἐπειδὴ ἱκανοποιεῖ τις καρδιές καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων παίρνει γενικότητα ξαπλώνεται καὶ κατακτᾷ τις διάφορες λαϊκὲς μάζες.

Πέρνει ὁ πρωτόγονος ποιητικὸς λόγος ἀπρόσωπες ἐκφράσεις, ξεχνιέται ποῖος εἶναι ὁ δημιουργὸς του, ποῖα τὰ συγκεκριμένα αἰτία του καὶ μπορεῖ σὲ κάθε ψυχικὴ κατάσταση πὸν κάπως ταιριάζει τὸ νόημά του νὰ τὸ ἀναπολεῖ κανεὶς καὶ νὰ τοῦ δίνει τὴ λύτρωση, τὴν καθάρση θάλεγα.

Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο πρέπει νὰ προσέξουμε. Ὁ πρωτόγονος ποιητικὸς λόγος, τὸ λαϊκὸ τραγοῦδι, πὸν γεννιέται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο γεννιέται ἀπὸ μιὰ ψυχικὴ ἀναγκαιότητα κι' ἔχει σκοπὸ μεγάλο καὶ σεβαστό: Νὰ δίνει τὴν «καθάρση» σὲ κάθε παρόμοια περίπτωση.

Αὐτὸ εἶναι τὸ λαϊκὸ τραγοῦδι πὸν πρέπει νὰ τὸ ξεχωρίσουμε ἀπὸ τὸν τεχνικὸ ποιητικὸ λόγο κι' ὄχι γι' αὐτὸ νὰ τὸ ὑποτιμήσουμε.

(Συνέχεια στὸ ἐπόμενο)

ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΟ ΚΑΤΑΜΕΣΗΜΕΡΟ

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

Τὸ πελώριο κορμὶ ταλαντεύτηκε γιὰ λίγο κ' ἔπειτα σωριάστηκε βαρὺ στὴ γῆς. Ἐσκυψε νὰ δεῖ ὁ παπᾶς. Αἷμα ἔβγαινε ἀπὸ παντοῦ κι ἔβαφε τὸ χλωμὸ πρόσωπο.

— Βρέ, Θεοφάνη, βρέ, ἔκανε κουνώντας του τὶς κλάτες, ὅμως καμιά ἀπάντηση δὲν ἔδωσε τὸ κλειστὸ κι ἄψυχο στόμα.

Ὁ παπὰ Γαβρίλης ἔριξε μιὰ ματιὰ δλόγγορα, μὴν τὸν πῆρε κανένα μάτι, ξεμάκρυνε γλήγορα ἀπὸ τὸ χωράφι του καὶ πῆγε νὰ κρυφτεῖ στὸ καλύβι του. Τώρα δὲν ἔνοιωθε τὴ ζάλη τοῦ ποιοῦ. Ἄκουγε τὴν καρδιά του νὰ χτυπάει δυνατὰ, ἔτοιμη νὰ σπάσει.

Ἐπῆσε πάνω στὸ κρεβάτι του καὶ περιμένε. Περιμένε ἀπὸ λεπτὸ σὲ λεπτὸ νὰ χτυπήσει ἡ πόρτα καὶ νὰ μπεῖ τὸ μανιασμένο πλήθος. Καμιά σκέψη δὲν τάρραζε τὸ μυαλό του. Σὰ νὰ κοιμήθηκαν ὅλα διὰ μιᾶς, κι ὁ φόβος μόνο φώλιασε κι ἀπλώθηκε σὰ μαῦρος καπνὸς πὸν τὰ κύκλωσε ὅλα. Γιὰ μιὰ στιγμή θυμῆθηκε τὸ καμηλαύχι του καὶ τὸ ρᾶσο, μὰ τὰ εἶδε ἀπαρτημένα δίπλα του καὶ ἤσυχασε. Σκέφτηκε νὰ φύγει, νὰ χαθεῖ νὰ μὴν τὸν βροῦν οἱ ἄνθρωποι πὸν θὰ ὀμοῦσαν μέσα σπάζοντας πόρτα καὶ παράθυρο. Οἱ σκέψεις πὸν πρὶν λίγην ὥρα εἶχαν χαθεῖ ἐρχόνταν τώρα κοπαδιαστῆς. Ὅλες οἱ μακρινὲς ἀναμνήσεις τῆς ζωῆς του στρίφογύριζαν καὶ χόρευαν στὸ ἄδειο δωμάτιο καὶ τὸν τρέλλαιναν.

Τὸ δίχως ἄλλο ἔπρεπε νὰ φύγει ἀπὸ κεῖ, νὰ τραβῆξει σὲ μιὰν ἄλλη πολιτεία καὶ νὰ ζήσει ἄγνωστος, ἀρχίζοντας καινούρια ζωὴ. Ξαφνικά, πετάχτηκε πάνω, ἄρπαξε τὸ ρᾶσο του καὶ τὸ καμηλαύχι, τὰ φόρεσε, ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ βγήκε ἔξω. Τράβηξε γιὰ τὸ χτήμα. Μιὰ σκέψη σὰν ἀστραπὴ πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλό του.

— Ἄν δὲν πέθανε ὁ Θεοφάνης;

Πῆρε τὸ στενὸ μονοπάτι τρέχοντας. Εἶδε ἀνθρώπους νὰ ἔρχονται καταπάνω του. Κρύφτηκε μέσα στὰ δέντρα. Οἱ ἄνθρωποι προσπέρασαν. Τοῦς ἄκουσα νὰ λένε πὸς οἱ Ἴταλοι σκότωσαν τὸ Θεοφάνη.

ἤσυχασε. Γύρισε πίσω. Τράβηξε γιὰ τὸ σπίτι του. Βρῆκε κάποιον πὸν τὸν περιμένε.

— Πάτερ, σκοτώσανε τὸν Θεοφάνη.

— Τὸ ξέρω, ἔκανε συντριμένως.

***

Εἶχε φύγει ἡ μέρα. Εἶχαν φύγει πολλὲς μέρες ἀκόμη. Ἐνας χρόνος, μὰ ὁ παπᾶς δὲν μπορούσε νὰ ἤσυχάσει. Μέσα στὸν ὕπνο του, ἔβλεπε νὰ πηδαίει, νὰ χορεύει νὰ χάνεται καὶ νὰ ξανάρχεται τὸ ζωντανὸ κορμὶ τοῦ Θεοφάνη. Τὸν ἔβλεπε νὰ παρατάει τὰ κλαδιά καὶ νὰ σωριάζεται πάνω στὴ γῆς πεθαμένο. Ἄλλες φορὲς τοῦ φαίνονταν πὸς ἔβλεπε τὰ χέρια του γιομάτα αἷμα. Πεταγόταν πάνω καὶ στεκόταν νὰ ἀφουγκραστεῖ μὴν ἀκούσει βήματα τῶν ἀνθρώπων πὸν ἔρχόνταν νὰ τὸν πάρουν γιὰ νὰ τὸν σκοτώσουν. Εἶχε γεράσει πολὺ ὁ παπὰ Γαβρίλης σὲ κείνη τὴ μαύρη χρονιά, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Θεοφάνη. Τὰ πόδια του ἄρχισαν νὰ τρέμουν. Δὲν πήγαινε πιά

στὴν ἐκκλησία. Στὴν καρδιά του εἶχε σβήσει κάθε τί. Ἐπῆσε στὸ κρεβάτι. Ἐμεινε κάμποσες μέρες. Ὁ νοῦς του στριφογύριζε κεῖ, στὸν ἴδιο τόπο πὸν ἀναδεύτηκε κι ἔπεσε τὸ κορμὶ τοῦ Θεοφάνη, καὶ τὸ κορμὶ αὐτὸ μεγάλωνε μεγάλωνε καὶ γέμιζε τὸ δωμάτιο, πλάγιαζε δίπλα του στὸ ἴδιο κρεβάτι, ἄπλωνε τὰ χέρια του νὰ σφίξει τὸ λαιμὸ του. Κοῦος ἴδρωτας περῆχυνε τὸ ἄσαρκο κορμὶ του. Ἦτανε δλοφάνερο θὰ ἔκλεινε μιὰ νύχτα τὰ μάτια καὶ θὰ ἦταν τὸ φάντασμα τοῦ Θεοφάνη δίπλα του, νὰ τὸν παραστέκει καὶ νὰ τοῦ κλείσει τὰ μάτια. Τοῦ φαίνονταν πὸς ἦταν μιὰ μυστικὴ τιμωρία πὸν τὴν ἔστελναν ἀόρατες δυνάμεις γιὰ νὰ τὸν παιδέσουν γιὰ κείνο τὸ μυστικὸ καὶ μυστηριακὸ ἐγκλημα στὸ καταμεσήμερο.

Ὁ παπὰ-Γαβρίλης ἀναλογιζόταν ἕνα πελώριο κομπολόι ἀπὸ ἁμαρτίες πὸν ἔκανε, καὶ πὸν αὐτῆς τὸν ὀδήγησαν στὸ μοιραῖο ἐγκλημα πὸν οὔτε τὸ ἔβαζε λίγο πρὶν στὸ μυαλό του. Μιὰ ἀναγούλα τοῦ ἐρχόταν αὐτῆς τῆς ὄρας καὶ τὸν ἔπνιγε. Σὰ νὰ κολλοῦσε κάποιος κόμπος στὸ λαιμὸ του. Ἐνοιωθε πὸς πάνω στὸ εἶνα του κάθιζε μιὰ ἀτέλειωτη νύχτα καὶ μέσα στὸ βαθὺ σκοτάδι τῆς προσπαθοῦσε νὰ βρεῖ τὸν ἑαυτό του.

— Γιατί μὲ παιδεύεις, Θεέ μου, φώναξε.

Φόρεσε τὸ ρᾶσο του, ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ βγήκε ἔξω.

Ἦτανε μεσημέρι. Τὰ τζιτζίκια τζιτζιρίζαν κ' ὁ ἥλιος ἀπλωνόταν πάνω ἀπὸ τὴν ἡμερὴ γῆ. Ἐσυρε τὰ βήματά του πρὸς τὸ στενὸ μονοπάτι πὸν ἔβγαινε στὸ χτήμα του. Τὰ πόδια του λυγίζουν, ἀλλὰ δὲ σταματάει. Σκοντάφτει καὶ πέφτει. Ξανασηκώνεται. Προχωρεῖ, σὰ νὰ τὸν σπρώχνει ἀόρατη δύναμη. Νοιώθει κρῦον ἴδρωτα νὰ περιλούζει τὸ πρόσωπό του καὶ τὸ κορμὶ του.

Ἐφτασε στὸ χωράφι του.

— Ἐγὼ σκότωσα τὸ Θεοφάνη, φώναξε.

Τράβηξε πρὸς τὴ μοναδικὴ σπηλιά. Στάθηκε λίγο, ἔξετάσε προσεχτικὰ τὴ γῆς, σὰ νὰ προσπαθοῦσε νὰ βρεῖ τὸ χυμένο αἷμα. Ὑστερα χύθηκε πρὸς τὸ δέντρο, ἀγκάλιασε τὸν κορμὸ του, ὅπως ἔκανε τὸ μακρινὸ κείνο πρωῖνό. Σιγά-σιγά ἔνωσε τὰ πόδια του καὶ τὰ χέρια του νὰ παραλύουν, τὸ γέρικο κορμὶ γλίστρισε καὶ σωριάστηκε χάμου. Ὁ παπα-Γαβρίλης δὲν μπόρεσε νὰ σηκωθεῖ πιά. Ἐμεινε κεῖ μὲ ὀρθά-νοιχτα μάτια κοιτάζοντας τὸν οὐρανὸ. Ἐνα πάγωμα ἔνωσε σ' ὅλο του τὸ κορμὶ, σὰ νὰ ἔφηνε ἀργὰ τὸ αἷμα ἀπὸ τὶς φλέβες του. Ἐβαλε τὰ χέρια του νὰ σηκωθεῖ, ἀλλὰ δὲν ἀντέκανε, γλίστρισε κ' ἔπεσε βαρὺς πάνω στὶς κρῦες πέτρες. Σύρθηκε λίγο ἀκόμη, ἀρπάχτηκε ἀπὸ τὶς χοντρὲς ρίζες τῆς σπηλιάς, πάλι δὲν κατάφερε νὰ σηκωθεῖ. Βαρὺς στεναγμὸς βγήκε ἀπὸ τὸ στήθος του. Σύρθηκε μὲ τὰ τέσσερα πρὸς τὸ τραχὺ μονοπάτι. Ἐκεῖ ἔκεινε. Τὰ ρᾶσα του εἶχαν ἀνέβει πάνω ἀπὸ τὸ γόνατο, προσπάθησε νὰ σκεπάσει τὰ πόδια του. Ἄτονα πέσανε τὰ χέρια του στὸ μάκρος τοῦ κορμιοῦ του. Τὸ σῶμα τοῦ παπα-Γαβρίλη δὲν κουνήθηκε πιά. Ἐμεινε ἀκίνητο καὶ παγωμένο.

Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ ΤΟΥ ΤΖΑΚ ΛΟΝΤΟΝ

ΣΤΗ ΣΙΩΠΗ ΤΟΥ ΧΙΟΝΙΟΥ

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Κι' αὐτὴ τρῶπανε στὸ κορμὶ του ἀπὸ ὅλες τὶς μεριές. Ἡ σκέψη αὐτὴ τὸν ἔσπρωξε πάλι, μὰ δὲν μπόρεσε νὰ τρέξει πὸν πολὺ ἀπὸ ἑκατὸ βήματα, ξάπλωσε χάμου, ἀνάσκελα.

Ἦτανε ὁ στερνὸς του φόβος. Σὰν ξαναβρῆκε τὸν ἑαυτό του ἀνακάθησε κ' εἶπε μὲ τὸ νοῦ του πὸς ἔπρεπε ν' ἀντικρύσει τὸ θάνατο μὲ ἀξιοπρέπεια. Ἡ σκέψη τούτη δὲν τοῦ ἦρθε ἔτσι. Ἡ ἰδέα του ἦταν πὸς ξεγελοῦσε τὸν ἑαυτό του τρέχοντας σὰν τὸ μισοσφαγμένο κοτόπουλο. Ἀφοῦ ἦταν καταδικασμένος νὰ παγώσει, ἔπρεπε νὰ τὸ δεχτεῖ ὅπως ἔπρεπε.

Μὲ τὴ γαλήνη τοῦ μυαλοῦ πὸν ξαναβρῆκε τοῦ ἦρθε κ' πρώτη νύστα. Καλὴ ἰδέα, σκέφτηκε νὰ κοιμηθεῖ γιὰ νὰ πεθάνει! . . . Μοιάζει σὰ νὰ παίρνει ναρκωτικό. Τὸ ξύλιασμα δὲν ἦταν καὶ τόσο κακὸ ὅσο τὸ νόμιζαν μερικοί.

Ξαναἦρθε μπροστὰ στὰ μάτια του ὁ γέρος ἀπὸ τὸ ποτάμι Σούλφουρ. Μποροῦσε νὰ τὸν ξεχωρίσει πολὺ καλά, ζεστὸ καὶ καταστημένο νὰ καπνίζει τὴν πίπα του.

— Εἶχες δίκιο γέρο μου, εἶχες δίκιο μουρμούρισε στὸ γεροπαρμυθὰ ἀπὸ τὸ ποτάμι Σούλφουρ.

Ὑστερα ὁ ἄνθρωπος ἄρχισε νὰ νυστάζει. Τοῦ φάνηκε πὸς θὰ ἔκανε τὸν πῶ εὐχάριστο ὕπνο πὸν γνώρισε ποτέ του. Ὁ σκύλος καθόταν καὶ τὸν κοιτάζε προσμένοντας. Ἡ σύντομη μέρα ἔγερε σ' ἕνα μεγάλο, ἄρεθ σούρουπο. Οὔτε ἐλπίδα ν' ἀνάψει φωτιά. Κι' ἀκόμη ποτέ ὁ σκύλος δὲν εἶχε δεῖ ἕναν ἄνθρωπο νὰ καθήσει ἔτσι πάνω στὸ χιόνι χωρὶς ν' ἀνάψει φωτιά.

Ὅσο τὸ σούρουπο σκοτείνιαζε

τόσο κυρίευε τὸ σκύλο ἡ λαχτάρα τῆς φωτιᾶς. Ἀνεβοκατέβασε τὰ πόδια του, ἔκλαψε σιγά, ὕστερα κατέβασε τ' αὐτιά του γιὰ τὴν φοβότανε πὸς ὁ ἄνθρωπος θὰ τὸ μάλωνε. Μὰ ὁ ἄνθρωπος σόπαινε.

Τὸ σκυλὶ σύρθηκε κοντὰ στὸν ἄνθρωπο. Καὶ σὰ νὰ διάβασε μέσα στὰ μάτια μου μιὰν ὑπέροχη ἔκπαισιν ἀπὸ τὰ ροῦχα μὲ τὰ μυτερά του δόντια κ' ἄρχισε νὰ τρέχει στὸ μονοπάτι. Ἦξερε πὸς κάπου στὸ τέρμα θὰ ἔβρισκε τὴ σπηλιὰ καὶ τοὺς συντρόφους του πὸν θὰ τοῦ ἔδιναν φωτιά καὶ φαί.

Ἐτρεχε μὲ δύναμη λαχανιάζοντας ἀπὸ τὴν προσπάθεια μὰ πάντα κρατώντας τὸ βαρὺ φορτίο. Ξαφνικὰ σκιὲς φάνηκαν βιαστικῶς κατὰ τὸ μέρος τοῦ σκύλου μέσα στὸ σούρουπο. Ἀπὸ ψηλὰ τ' ἀστρὸ πηδοῦσαν, χόρευαν καὶ λάμπανε στὸν παγερὸ οὐρανὸ. Οἱ ἄνθρωποι ξεχώρισαν τὸ σκύλο μὲ τὸ φορτίο του. Ἐτρεξαν κ' ὁ σκύλος ἄφησε μὲ μιᾶς τὸν ἄνθρωπο στὸ χιόνι. Ἦταν οἱ φίλοι.

Μισὴ ὥρα ἀκόμη καὶ θὰ εἶχε κοκκαλώσει, εἶπανε.

Τοῦ βγάλανε τὶς μπότες του, τύλιξαν τὰ πόδια καὶ τὸν κουβάλισαν τρέχοντας στὴ φωτιά τῆς σπηλιᾶς. Ὁ σκύλος ζεσταίνονταν εὐχαριστημένος.

Κι' ὁ ἄνθρωπος ἄνοιξε πάλι τὰ μάτια.

— Εἶχε δίκιο ὁ γεροπαρμυθᾶς ἀπὸ τὸ ποτάμι Σούλφουρ . . . μουρμούρισε καὶ γύρισε κατὰ τὴν ἄλλη μεριά τὸ πρόσωπο. Ἀντίκρουσε τὸ σκύλο, πὸν τὸν κοιτάζε στὴ γωνιά μὲ λαμπερά μάτια. Εὐπνήσε ξαφνικά, μέσα στὸ θολωμένο του μυαλό ἡ θύμηση τῆς ἐπιθυμίας του ν' ἀρπάξει τὸν σκύλο καὶ νὰ τὸν σκοτώσει.

— Φίλε μου, μουρμούρισε.

Καὶ ἀποκοιμήθηκε.

Μετάφραση:

Γ. Μ. Π.

Βυζαντινὸ Μοναστήρι

ΟΙ ΠΑΝΘΕΟΙ

Τού κ. ΠΕΤΡΟΥ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ

Κάθε πεζογράφος δοκιμάζει έναν άγωνα, όταν προσπαθεί τόσο να δώσει μορφή σε έσωτερικές παρορμήσεις, όσο και να πραγματοποιήσει κάποιες καλλιτεχνικές προθέσεις· και σε τελική σύνθεση να εκφράσει το έσωτερικό του δράμα μέσ' από το έργο τέχνης, που θα είναι ένα μυθιστόρημα ή διήγημα.

Ο κ. Τ. Αθανασιάδης κινείται μέσα στην πρόθεση να μάς δώσει ένα μυθιστόρημα της μεγαλοαστικής ζωής καιταγμένης από την πλευρά του πνευματικού του δράματος. Και η αξία, την οποία θα πάρει το έργο, πηγάζει από την αξία αυτού του πνευματικού δραματισμού και της δύναμης που διαθέτει να δώσει μορφή στην έσωτερική του σύλληψη.

Νομίζω, ότι ο κ. Τ. Αθανασιάδης πολύ αγωνίσθηκε για να Ισορροπήσει στο πεζογράφημά του αυτές τις κατηγορικές προθέσεις. Ο τρόπος, με τον οποίο βλέπει όμως τη μεγαλοαστική κοινωνία, αποδειχεται αρκετά σχηματικός και κατασκευασμένος με την ψυχραιμη διάναια μάλλον, παρά όσο με τη μυστική εκείνη συγκίνηση που άφ' έαυτού της τείνει να κρυσταλλωθεί σε μορφή. Βέβαια, ένα μυθιστόρημα είναι πάντα μια οικοδόμηση, από την οποία η καλλιτεχνική σοφία δε μπορεί να λείψει, όμως είναι ανάγκη, να είπουμε, ότι ένα αληθινό καλλιτέχνημα αναγνωρίζεται από το βαθμό, ή που μ' όλη την ένυπάρχουσα κατασκευή, θα μάς δώσει την έντύπωση του αὐθόρμητου. Και αυτό το αὐθόρμητο, αυτή τη ζωντάνια, δε τη βλέπουμε στους «Πανθέους».

Αλλά πρέπει να είμαστε ακριβείς. Υπάρχει στη λεπτομέρεια, σε κάποιες γωνιές, πολλή ζωντάνια· μέρη, όπου ο συγγραφέας αποκαλύπτει σ' έμάς όλον τον πλοῦτο και την ευαισθησία, που διαθέτει η ψυχή του. Και αυτά τα μέρη είναι που κρατούν όρθιολόκληρο το έργο και δεν το αφήνουν να πέσει. Και αν η τεχνική του έργου είναι μάλλον άθροισματική, παρά διαμορφωτική ενός αδιάσπαστου συνόλου—μεγάλο μειονέκτημα—και αν ακόμα η τοιχογραφία αυτού του κόσμου της άνωτερης κοινωνικής τάξης έχει πολύ το συμβατικό, ωστόσο η ψυχογραφία των τριών κυριωτέρων προσώπων είναι τόσο πειστική, τόσο είσοδική, ώστε φτάνουμε στο συμπέρασμα, ότι η πραγματική ψυχική άπασχόληση του πεζογράφου μας περιορίζεται στις άνησυχίες των τριών αυτών προσώπων, και ότι είτε το δέχεται είτε όχι, δε δυνήθηκε να δώσει αξία στο άλλο περιβάλλον του μυθιστορηματάς του, που περνάει μπροστά μας σχεδόν αδιάφορο. Δε μάς ενδιαφέρει αυτός ο κόσμος των έκβιαστών, των υποχόνδριων, των εύκολων γυναικών ή και των Ιδεολήπτων ή γεμάτων αυτοπεποίθησης, όταν η υπόθεσή τους δε γίνεται και δική μας υπόθεση. Ούτε παίρνει για μάς κάποια σημασία η προσπάθεια να επαναφέρουν στη ζωή την παλιά νεκρωμένη κίνηση του Γραμματικού.

Το πρώτο αυτό μέρος των πολυπύχων των «Πανθέων», άνισο στα καλλιτεχνικά του επιτεύγματα, διεκδικεί την ιδιαίτερη αξία, ότι πλουτίζει με νέες έξερευνήσεις το κεφάλαιο του έρωτα, όπως αυτό το αίσθημα το βλέπαμε ως τώρα στη διαδρομή της νεαρής μας λογοτεχνίας. Δέν είναι πειά ο έρωτας έδω ένα συναίσθημα από τα γενικά εκείνα ανθρώπινα συναισθήματα, όπως τα αντιλαμβάνονταν στη δραματική τους πορεία οι πεζογράφοι της παλιότερης λογοτεχνίας. Αλλ' αν άκόμη, έδω ο έρωτας δέν είναι συναίσθημα ούτε και συγκίνηση περαστική, αλλά μια αίσθηση συγκλονιστική και διαμορφωτική όλόκληρης της ύπαρξης, που τρικυμίζει από ήδονισμό τις περισσότερες γυναικείες μορφές του έργου, ωστόσο ειδικά στην περίπτωση των τριών πρωταγωνιστούντων προσώπων—Μάρμω, Κίτσο, Αντρέας—ο αίσθησιασμός, παίρνει έναν χαρακτήρα εξαιρετικά διανοητικό, αποβαίνει τόσο αδύνατο το ξεχώρισμα του σεξουαλικού από το διανοητικό στοιχείο, ώστε θα πούμε, ότι αυτό το άξεχωριστο των δύο στοιχείων αποτελεί τον ιδιαίτερο χαρακτήρα και δίνει την ιδιαίτερη αξία σ' όλοκληρο το έργο.

Ποιός είναι ο Κίτσο, ο ήρωας της άθήμετης σχέσης άνεψιού με τη θεία του; μήπως ένας άπλος έρωτόληπτος, κάπως κωμικός, όπως θα του έδινε το μυθιστόρημα του παλαιού ρομαντισμού; "Ας τον άναπλάσουμε. Γι' αυτόν η όμορφιά συνθέτει τη ζωή του διαρκώς γύρω από ένα κέντρο, όμως η σκέψη του διαρκώς διαλύει αυτή την ύπεξουσιότητα. Είναι ένας σκεπτικιστής, ένας κυνικός, που από τίποτε δέν κυριαρχείται όριστικά όσο έχει σύμμαχο τη Σκέψη, Αγαπά; δέν αγαπά, ποθεί όμως δυνατά. Και σαν ένας νέος Ιούλιος Σορέλ, φλέγεται περιφερειακά, αλλά διατηρεί αδιάφορο το βάθος της ψυχής του από το διαβρωτικό κύμα της ήδονής, που του προξενεί εκείνη. Ποθεί τραγικά το κορμί της Μάρμω, αλλά και αισθάνεται, πως κάθε φιλή του είναι ένας άποχαριστισμός, γιατί κάθε ένωση μαζί της είναι σύγχρονα και ένα χώρισμα καθώς συνοδεύει την ένωση μια άπελπιστική βεβαιότητα, ότι τίποτε δε μπόρεσε να άπαγάγει από το μυστήριο του κορμιού της, που τελικά του έμεινε ξένο. Μές στην ψυχή του Κίτσου φωλιάζει ένας πόνος βαθύς Ισοδύναμος με τη βαθεία ήδονή, πόνος, που ανανεώνεται μέσ' από το ίδιο του σήσιμο. Ίδου ότι κάθε πλήρωση ύπογραμμίζει πιο βαθιά το άνεκπλήρωτο. Ο Κίτσο είναι ένας καταδικασμένος να μη χορτάσει ποτέ. Και ένας κολασμένος, που στη λατρεία του προς την όμορφιά, που του στοιχίζει τόσο, τίποτε δε μπορεί να τον άναχαίσει. Αλλά ο Κίτσο είναι ζωγράφος και κάνοντας το πορτραίτο της Μάρμω προσπαθεί να λυτρωθεί μέσα στην τέχνη του. Και ενώ διαρκώς έπισκεύαζει το είδωλό του, προσπαθεί να φέρει

ανάμεσα στον έαυτό του και εκείνη, την Ισορροπία που ή κυνική του Ιδιοσυγκρασία (που δημιουργεί ανάμεσα τους ένα χάσμα) και ο σκεπτικισμός του κρατούν διαρκώς άπραγματοποίητη. Αλλά αισθάνεται πάλι τη μεταίότητα των προσπαθειών του, γιατί ποτέ ο ίδιος δε στάθηκε σύμφωνος με τον έαυτό του σαν άκίνητο σημείο στηρίξεως για την τελική Ισορρόπηση.

Ανακαλύψαμε στον Κίτσο κάτι από τον Ιούλιο Σορέλ. Αλλ' αυτό δέν είναι όλο. Ο Κίτσο σαν τον Σορέλ είναι ο ήδονιστής, που ψυχρά παρακολουθεί σα θεατής τον έαυτό του, έπιφέρει τη διάσπαση και έμποδίζει την τελική ένωση των ψυχών, αλλά και την έσωτερική συνέπεια της ίδιας του ψυχής. Όμως ο Σορέλ είναι σύγχρονα ένας άνθρωπος με Ισχυρή, όσο και σπασμωδική βούληση. Πράττει, τι θέλει, κάθε φορά. Ο Κίτσο όμως είναι μάλλον ένας αδύνατος άνθρωπος ριχμένος ανάμεσα στην κατάφαση και την άρνηση των ίδιων του αισθημάτων. Δε βγαίνει από το νοσηρό κέντρο του, δέν έχει τη δύναμη της περιπέτειας.

Ο Κίτσο είναι ένα σπάνιο πρόσωπο στη νεαρή μας λογοτεχνία με την πολύπλοκη ψυχολογία του. Αλλά και η Μάρμω είναι ένα άλλο πρόσωπο, έξισου πολύπλοκο. Και τα δύο μαζί ύπογραμμίζουν τη δύναμη, που ο Τ. Αθανασιάδης κατέχει να συλλαμβάνει άποχρώσεις χαρακτήρων. Γιατί ο συγγραφέας μας έχει ήδη έντελως ξεφύγει από την άπλουστευτική εκείνη αντίληψη των άπλων και συνεπών χαρακτήρων με τα γενικά και κατά τρόπο δραματικής άνελίξεως (είσοβλη, κορύφωση, μετάπτωση, καταστροφή) διαγραφόμενα συναισθήματα.

Η Μάρμω είναι και αυτή μια παράνομη. Φιλήδονη καθώς είναι από Ιδιοσυγκρασία, πολύ λίγο δεσμευεται από τους πατροπαράδοτους ήθικούς κανόνες για να μη αγαπήσει, να μην ποθήσει θανάσιμα τον άνεψιό του άν, τρός της. Αλλά εάν τα πράγματα έμεναν ως έδω, αυτό θα ήταν μια άκόμα εικόνα άφελους μυθιστοριογραφίας. Η Μάρμω, που ποθεί το νεαρό Κίτσο, τον μισεί συγχρόνως, που τολμά να κρούσει τη μυστική πύλη της ύπαρξής της. Και ενώ νιώθει άπειλητική την κύκλωσή του, πάλι την έπιθυμεί, για να αισθανθεί πιο συγκλονιστικά την ύποχώρησή της μέσα στην έλλειψη κάθε υπεράσπισης.

Αλλά αν δέν περιορισθούμε στην άνίχνευση των έσωτερικών τυχών της, θα αντίληφθούμε, ότι η Μάρμω δέν είναι άπλως μια έκλεπτυσμένη ήδονίστρια, είναι σύγχρονα ένας άνθρωπος, που πάσχει. Γιού άπειλείται. Το κενό είναι που την άπειλεί. Κοντά στον τέλειο εκείνον άνθρωπο, τον άντρα της, αυτή μένει ξένη. Αφού θερμάνθηκε για λίγο στη δημιουργική του φλόγα, το ένστικτό της, ή βαθεία ανάγκη της γυναικότητας έπρόδωσε την τελικά άγωνα αυτή έπαφή. Χρειάζονταν κάτι άλλο για να γονιμοποιήσει την ψυχή της, να την συνταράξει. Και άντι να άναπληρώνει την πλήξη της με τη φαντασία, σαν ένας θηλυκός Ιούλιος Σορέλ καταφεύγει στην πράξη. Από τον άντρα τον ξένο ζητάει να σκοτώσει σαν ήλιο το θηρίο, που φωλιάζει σκοτεινά σαν τέλμα στην ψυχή της. Ζητάει το άπρόοπτο στη ζωή της, το φώς, τη ζεστασιά, την κίνηση. Γι' αυτό έγκαταλείπεται άπόλυτα στις δυνατό κύμα του άντρικού κορμιού. Η έγκατάλειψη τη έχει το ύψηλό νόημα της άφιλοκέρδειας. Και άκόμα περισσότερο, της άγνότητας. Ο ήδονισμός της είναι άγνος, γιατί πηγάζει από τα άμόλυτα βάθη της ζωής, που άνησυχεί μέσα της. Έτσι η Μάρμω προσφέρει πολύ

περισσότερα απ' ό,τι μπορεί να άπολάβει. Είναι η Ιδανική έρωμένη ή Λαίδη Σαττερλάυ, όσο άμόλυτα είναι τα βάθη των πηγών της ζωής, που δε θέλουν να πεθάνουν.

Η νοοτροπία της είναι έντελως γνήσια. Έίχε πολλούς έρωμένους και ο Κίτσο είναι ο τελευταίος. Αλλά τους έμισε όλους στο βάθος, γιατί «ένω εκείνοι φαίνονταν μισοφόροι στον πόθο της, στο βάθος αυτή παρμένει το τραγικό θύμα». Και για να μην αισθάνεται αυτή την παθητική διάθεση του θύματος, έπιθυμεί πολύ να την καλέσουν για ν' άρνηθεί κάθε φορά. Στην ποδιά της να σφάζονται τα παλληκάρια. Αλλά τότε πάλι της έγείρεται η άμφιβολία, ότι δέν την αγαπούν άρκετά, γιατί αυτή τους κάλεσε και δέν ήρθαν μόνοι, δέν άναζήτησαν αυτοί να ένωθούν μαζί της. Γι' αυτό έχει διαρκώς, όπως και τώρα, το προαίσθημα του κινδύνου. Και ενώ έπιθυμεί διαρκώς να κρατιέται σε άισιοδοξία σκεφτόμενη πως, άφου διαθέτει μια δυνατή πηγή χαράς, πρέπει όπωσδήποτε να τη χαρεί χωρίς την παρέμβαση κανενός σκεπτικισμού που άπειλεί να τη διαλύσει, καιρούς καιρούς της έρχεται να παραδοθεί στην άπόλυτη μονοτονία της σύζυγικής άγκαλιάς, που θα της έγυυάται τη γαλήνη στην ταλαιπωρημένη σκέψη της, την ασφάλεια από κάθε κίνδυνο.

Ο Αντρέας Πανθέος ο σύζυγος, στον όποιο η παράκουη γυναίκα προσπαθεί τελικά ν' άναπαύσει την ταλαιπωρημένη σκέψη της, που την τυραννάει έξ Ισου με τον πόθο, είναι άνθρωπος πολύ περήφανος για να πεί όχι σ' αυτόν που κάνει η γυναίκα του. Συχνά η Μάρμω, άντι να τον άτενίζει με άδιαφορία, τον βλέπει με τρόμο, μήπως τελικά άναγκασθεί να ύποκύψει στην ύπεροχή του. Αλλ' αυτός ο τόσο άξιοπρεπής στον πόνο άνθρωπος ύποφέρει έσωτερικά. Βλέπει, ότι η ζωή της Μάρμω ρυθμίζεται άνεξάρτητα από τη δική του βούληση, φαντασία, περηφάνεια και αίτιάτα περισσότερο παρά εκείνη, τον έαυτό του για το πάθος, που αυτός δε μπόρεσε να της ζωντανέψει μέσα της. Δέν είναι ένας ψυχρός και γελοίος άπατημένος σύζυγος, κατά το πρότυπο των παλιών ρομαντικών μυθιστορημάτων. Όχι, όλα τα έννοιε με μια εξαιρετική διαύγεια· γι' αυτό είναι τόσο δυνατός στη σιωπή του, που είναι όμως μια όδυνηρή σιωπή. Ξαίρει ίσως πολύ καλά, ότι η γαλήνη της δικής του ψυχής θα νικήσει τελικά, θα φανεί άνώτερη σε δύναμη από το πάθος όπου φλέγεται η γυναίκα του.

Απέδωκα με λεπτομέρεια τις άποχρώσεις αισθημάτων, που κάνουν αυτά τα πρόσωπα διαφορετικά, αλλά και όμοια μεταξύ τους στις αντίτιξεις που παρουσιάζουν. Ο Τ. Αθανασιάδης είσούει με την ευαισθησία του στη ζωή αυτών των προσώπων και μάς διηγείται πόσα πολλά άκουσε και κατάλαβε. Αλλά ο συγγραφέας μάς δίνει να καταλάβουμε πολύ περισσότερα, απ' όσα έμεις οι ίδιοι θάπρεπε να άποκομίσουμε. Όμως πιστεύουμε, ότι η ζωή σ' ένα πεζογράφημα πρέπει να παίρνει ένα πνευματικό και όχι διανοητικό περιεχόμενο. Αν όρισμένα έργα «λένε» πολλά, είναι πολύ διανοητικά, όπως π. χ. του Χάξλεϋ το «Κοντραπούντο», εκεί σύγχρονα ύπαρχει μια θαυμάσια άνάμειξη του πνευματικού με το διανοητικό, άνάμειξη παλλόμενη μουσικά. Θυμόμααι τώρα, αντίθετα, πόσο μόλες τις έξηγήσεις που προσφέρει η διάνοια, μερικές και μεγάλες μάλιστα περιοχές του έργου του Τ. Αθανασιάδη μάς κάνουν την έντύπωση έρήμων, ή σωστότερα νεκροπόλεων, όπου η ζωή έχει σταματήσει από μια άγνω-

ΕΤΣΙ ΤΡΑΓΟΥΔΗΣΑ

Τοῦ κ. ΓΙΩΡΓΗ ΣΑΡΑΝΤΗ

Ἡ προσφορὰ τοῦ βιβλίου τοῦ Γιώργη Σημηριώτη μοῦ προξένησε μιὰ πολὺ ιδιαίτερη συγκίνηση καὶ τοῦτο γιατί ἡ εὐγενικὴ μορφὴ τοῦ ποιητῆ συνδέεται ἀξεχώριστα μ' ἓνα μεγάλο κομμάτι τοῦ νεανικοῦ μου ἑαυτοῦ.

Θυμᾶμαι σὰ νάτανε ἀκόμα χτές, τὸν ἀσπρομάλλη ἐκείνο ἐφηβο, τὸν ἀδιόρθωτα μοσέμ, τὸν αἰώνια ἐρωτευμένο μὲ τὶς αἰσθηματικὲς κοπέλλες καὶ τὸ γαλλικὸ Παρνασό.

Σκυμένοι στὴν ταβέρνα τῆς ὁδοῦ Ὑμητοῦ στὸ Παγκράτι ὁ Λουντέμης, ἐγὼ καὶ μερικοὶ ἄλλοι, ποὺ πὰ δὲν τοὺς θυμᾶμαι, ἀκούγαμε τὸ Γιώργη νὰ μᾶς ἀπαγγέλει μέχρι ἀργὰ τὰ μεσάνυχτα ποιήματα ιδιαίτερα τοῦ Μπωντλαίρ ποὺ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἦτανε ὁ φανατικώτερος ἑρωτάς μας.

Ἔτσι ξένοιαστα πέρασαν ἀρκετὰ χρόνια, ὕστερα ἦρθε ὁ πόλεμος καὶ μαζί μὲ ὅλα τ' ἀκριβὰ ἔχασα καὶ τὸ Γιώργη.

Τὸ Νοέμβριο τοῦ 44 τὸν ξανα συνάντησα πάλι, τρόφιμο ὅμως τοῦ Γηροκομείου, φτωχό, πεινασμένο, γιομάτων παράπονα καὶ ὀργή, ὅμως ἀκόμα θαλερό καὶ γενναίο.

Ὑστερα πάλι χαθήκαμε ἐγὼ ἔφυγα στὴν ἐπαρχία ὁ Γιώργης ποιδὺς ζαίρει ποὺ πῆγε.

Κάπου κάπου στὴν πλήξη τῆς ἐπαρχιακῆς ζωῆς ἡ μνήμη μοῦ τὸν ἔφερε κοντὰ μου, ἀξιαδιάλυτα συνυφασμένο μὲ τὶς ἀναμνήσεις τῶν νεανικῶν μου χρόνων. Τὰ σκληρὰ χρόνια ποὺ ἀκολούθησαν μᾶς ἔκαναν νὰ ἐγκαταλείψουμε γιὰ καιρὸ τὸν βαθύτερο ἑαυτὸ μας καὶ τὴ μοναξιά ποὺ γεννάει τὸ στοχασμὸ καὶ τὴν ἀναπόληση. Γίναμε κάπως στυγνοί, σκληροί, εὐρύτε-

στη αἰτία, ἐνῶ ἐδῶ κ' ἐκεῖ μερικὰ ὑπολείμματα ζωῆς ἀργοκινεῖνται.

Οἱ «Πανθέοι» προσπαθοῦν νὰ μᾶς δώσουν ἓνα δράμα ζωῆς, ὅμως ἐκτός ἀπὸ μερικὰ πολὺ προχωρημένα τέρμα μένον πίσω ἀπὸ τὴν προσπάθειά τους. Γιατὶ δὲ βλέπου με τὸ βαθύτερο κάτι, ποὺ δόνησε τὴν ψυχὴ τοῦ πεζογράφου, ἀλλὰ μιὰ ἀπόδοση ἀκίνητη ἐνός ἀφθονώτατου ὀλιγοῦ, μὲ κάποια μόνον ὑπολείμματα ἐντονης ζωῆς, ποὺ μᾶς κάνουν νὰ χαροῦμε ὅμως τόσο, ὥστε νὰ λησμονήσουμε κάθε ἀπογοήτευση.

Ὁ κ. Τ. Ἀθανασιάδης μᾶς πείθει, ὅτι ὅταν ἀφήσει τὶς προθέσεις πλάτους, θὰ ἔχει τὴ δύναμη νὰ συγκεντρώσει τὸ δράμα του, νὰ τὸ πυκνώσει καὶ λίγες πολὺτιμες στιγμές. Τὰ μεγάλα πλάτη εἶναι ἀποτελεσματικὰ τεραστίου πνευματικοῦ μόχθου ποὺ δὲν εἶχε τὸν καιρὸ νὰ διαθέσει, ἀκόμα ὁ σύγγραφέας. Θυμᾶμαι τώρα τὴ συγκινητικὴ ἀποτυχία ὄλων τῶν κοινωνικῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Θ. Πετσάλη, ἀκόμα καὶ τῆς τελευταίας του μυθοποιημένης ἱστορίας τῶν «Μαυρόλυκων».

Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ

ρα ἀνθρώπινοι καὶ—ἀς μὴ ντραπῶ—ὕγιεστεροι καὶ θεραπευμένοι ἀπ' τὶς ὑστερικὲς εὐαισθησίες. Ἔτσι ὁ Γιώργης χάθηκε στὸ βάθος μιᾶς ἐποχῆς μαζί μ' ἓνα κομμάτι τῆς παλιᾶς μου ζωῆς.

Καὶ νὰ τώρα ποὺ τὸ βιβλίο του ἔφτασε γιὰ νὰ μοῦ θυμίσει ἀρκετὰ ἔντονα, ὅτι αὐτὸ ποὺ τὸ νόμιζα χαμένο ὑπάρχει ἀκόμα δροσερὸ σὰν ἓνα βρέφος ποὺ ξυπνάει τὴν αὐγὴ ὕστερα ἀπὸ ἓνα βαθὺ ὕπνο.

Ὑπάρχουν πρόσωπα καὶ πράξεις ποὺ δὲ μπορεῖς νὰ τὰ κρίνεις, ποὺ κρίνεσαι ἐσὺ ἀπ' αὐτά. Τὴν πάλεινη μορφὴ τοῦ Γιώργη δὲ μπορεῖς νὰ τὴ κρίνεις στὸ ἀνατομικὸ τραπέζι τῆς κριτικῆς, ἡ ἴδια σοῦ δίνει τὸ μέτρο γιὰ νὰ κρίθεις. Γιατὶ ὁ ποιητῆς στάθηκε μοναδικὸ ἴσως φαινόμενο πνευματικοῦ ἀνθρώπου, αὐτὴ τὴ στιγμή θυμᾶμαι τὸ Μελαχροινὸ ἀφοσιωμένο μὲ ἀποκλειστικότητα φανατικοῦ στὴν ποίηση. Στὸν Σημηριώτη χρωστῶ τὴν πρώτη μου γνωριμιὰ μὲ τὸ γαλλικὸ παρνασό, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερο τὸ χρωστῶ τὸ παράδειγμα τῆς ὁμορφῆς ζωῆς του.

Ἡ τέχνη τῆς ζωῆς εἶναι ἡ τέχνη τῶν τεχνῶν κ' ὁ Γιώργης τὴν ἤξαιρε καλὰ αὐτὴ τὴν τέχνη. Τώρα στὸ γέγραμμά του μᾶς στέλνει τὸ στερόνο του χαίρε. Ἐνα χαίρε γιομάτο εἰλικρίνεια καὶ ἀγνότητα ὅπως εἰλικρινῆς κ' ἀγνή στάθηκε ὀλόκληρη ἡ ζωὴ του. Στὸ «Ἔτσι τραγοῦδησα», ἔχει συγκεντρώσει ὅλη τὴν ποιητικὴ του ἐργασία κ' ἔτσι μᾶς δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ δοῦμε συνολικὰ τὸ ἔργο του.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ ποιητῆς Σημηριώτης ζημιώθηκε πολὺ ἀπὸ τὸ μεταφραστικὸ, ἡ μεγάλη μεταφραστικὴ του προσπάθεια ἔκανε τὸ Γιώργη νὰ ξεμαρκύνει πολὺ ἀπ' τὴν καθ' αὐτὸ δημιουργικὴ του δουλειά, ἔτσι στὸ τέλος ἡ ποίηση γι' αὐτὸν ἔγινε ἓνας ἐρασιτεχνισμός.

Αὐτὸ ἴσως νὰ τὸ θέλησε κ' ὁ ἴδιος.

Πάντως κ' ἔτσι ὅπως μᾶς δίνεται ὁ ποιητῆς θὰ μείνει σὰν ἓνας γλυκύμολπος Βάρδος τῆς νεοελληνικῆς ποίησης, ἓνας ποιητῆς μινός, ποὺ ὅσοσο τὰ ποιήματά του, μ' ὅλο ποὺ δὲν ἀνοίγουν καινούργιους δρόμους στὴν ποίηση θὰ διαβάζονται μὲ εὐχαρίστηση ἀπὸ κείνους ποὺ ζητᾶνε στὴν τέχνη τὴ δροσιά καὶ τὴν ἀπλότητα. Κλείνοντας τὸ σημειώμά μου αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ παραθέσω ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του. Ἀκούστε τον μὲ τί θάρρος μᾶς μιλάει γιὰ τὰ τραγικότερα πράγματα:

«Ἐνας ἄλλος σπουδαῖος λόγος ποὺ ξαναδημοσιεύω ἐδῶ τὰ ποιήματά μου εἶναι ποὺ δὲν ἐλπίζω νὰ ξαναβγάλω ἄλλη ποιητικὴ συλλογὴ ἐπειδὴ μὲ παραπῆραν τὰ χρόνια. Γι' αὐτὸ κ' ἔδωσα τὸ γενικὸ τίτλο «Ἔτσι τραγοῦδησα» στὴν τελευταία μου τούτη συλλογῆ».

Δὲ χρειάζεται νὰ προσθέσω τίποτα ἄλλο.

ΓΙΩΡΓΗΣ ΣΑΡΑΝΤΗΣ

Ἡ ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Τοῦ κ. Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

Καὶ τώρα θὰ μᾶς ἀπασχολήσει ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἡ μεγαλύτερα πολιτιστικὴ ἐκδήλωση τῶν αἰώνων. Γιατὶ ἀς μὴ γελιόμαστε μπορεῖ ἡ ἐπιστήμη νὰ κατασκευάσει ὑπερβόμβες ἀπὸ ὕδρογόνο καὶ ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια νὰ χρησιμοποιηθῆ γιὰ εἰρηνικοὺς σκοποὺς ποτὲ ὅμως τὸ πνεῦμα δὲν θὰ φτάσει στὴν ἔξαρση καὶ στὴ σύλληψη τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Καὶ πρέπει νὰ τὸ ποῦμε μιὰ γιὰ πάντα πὼς ἂν ἡ κάθε πολιτιστικὴ ἐκδήλωση τῶν λαῶν ἀνὰ τοὺς αἰῶνες κρύβει μέσα της σπέρματα μουσικῆς ὁ ἑλληνικὸς λόγος, ποὺ γεννιέται ζεῖ καὶ πεθαίνει τὸν ὁμορφο θάνατό του κάτω ἀπ' τὸ γαλάζιο Ἑλληνικὸ οὐρανὸ, εἶναι πέρα γιὰ πέρα μουσικὸς κ' ἀπ' τὴ μουσικότητά του αὐτὴ πηγάζει καὶ ἡ τραγικότητά του. Γιατὶ ὅταν κανεὶς ζήσει μέσα στὰ θεῖα νέφη τῆς μουσικῆς «στὸ θεῖο πνεῦμα τῆς Μοῖρας» ὅπως γράφει καὶ ὁ Σούμπερτ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀπεινίσει μὲ πόνο τὴν ἀντινομία τῆς ζωῆς ποὺ ἀφοῦ τοῦ δίνει τὰ φτερὰ νὰ φτάσει μέχρι τὸ θεοῦ του μὲ τὸ πνεῦμα, μὲ τὴ μουσικὴ σύλληψη ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ τὸν ἀφίνει ἀνθρώπο νὰ ἀκολουθεῖ τὴν περὶ καὶ παντοτινὴ ἴδια μοῖρα του. Καὶ ἂν αὐτὸ ποὺ λέμε τὸ βρῆκαν καὶ τὸ εἶπαν πρῶτοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὸ χρωστᾶνε στὴ Μουσικὴ γιατί αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη ἔκφραση τῆς σκέψης του.

Ναί! οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκφράστηκαν πρῶτα πρῶτα μουσικά. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔδωσαν στὴ Μουσικὴ τὴ σημασία καὶ τὴν ἀνάπτυξη ποὺ χρειαζόνταν. Θεωροῦσαν τὴν προέλευσὴ τῆς οὐράνια καὶ τῆς ἀπόδιδαν μαγικὴ δύναμη ποὺ ἦταν ἱκανὴ νὰ ἐπιτελέσει θαύματα. Ἔτσι λοιπὸν ὁ Ἕλληνας τὸν Ὀμηρὸ ψάλλει ἄσμα γιὰ νὰ σταματήσει τὸ αἷμα τῆς πληγῆς του. Οἱ ἄοιδοι ἦσαν συγχρόνως καὶ ἱερεῖς καὶ ἡ θεῖα τέχνη τους ἦταν ἀναπόσπαστο μέρος τῆς λατρείας. Στους ἀγῶνες, κυρίως τοὺς Πυθικοὺς, ἡ μουσικὴ παίρνε ἐξέχουσα θέση καὶ ὑπάρχουν ἀγωνίσματα μουσικά. Οἱ θεατρικὲς παραστάσεις συνοδεύονται ἀπὸ μουσικὴ καὶ τὸ δράμα γίνεται κατ' ἐξοχὴν μουσικό. Σιγὰ σιγὰ διαμορφώνεται ἡ μουσικὴ σὰν ἐπιστήμη καὶ τέχνη.

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ λίγα ποὺ ἀναφέραμε μπορεῖ νὰ καταλάβει κανεὶς ποῖα ἀκριβῶς τεραστίαν ἐπίδραση ἔστω πολιτισμὸ εἶχε ἡ μουσικὴ. Οἱ θεοὶ τους εἶναι γεμάτοι ἀπὸ μελωδία. Ἡ ζωὴ τους εἶναι γεμάτη μουσικὴ. Καὶ αὐτὴ ἡ μουσικὴ πρακτικὴ ζωὴ ἔχει τεραστίαν ἐπίδραση στὴ διαμόρφωση τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Πλάτωνας ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας μαθαίνει μουσικὴ πρὶν ἀρχίσει νὰ γράφει τὰ φιλοσοφικά του ἔργα. Καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἔξαρση τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος φαίνεται καθαρὰ ἡ ἐπίδραση τῆς μουσικῆς. Οἱ μῦθοι, οἱ ὑπέροχοι αὐτοὶ δειπτες τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος εἶναι γεμάτοι ἀπὸ παραδείγματα τῆς ἐπίδρασης τῆς μουσικῆς ὄχι μόνο στους ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ στὰ ἄγρια θηρία. Ὁ Ὀρφεὺς μὲ τὴ λύρα

τοῦ στὸ Πήλιο ποὺ σπουδάζει κοντὰ στὸ Κένταυρο Πύθωνα ἡμερώνει τὰ ἄγρια θηρία ποὺ τὸν τριγυρίζουνε καὶ μαζεμένα περιμένουν νὰ συνεχίσῃ τὴ μελωδία.

Μεγάλη διδακτικότητα περὶ τῆς τεραστίας σημασίας τῆς μουσικῆς δείχνει καὶ ὁ μῦθος τοῦ μουσικοῦ Ἀρίωνα ποὺ οἱ ναυτικοὶ τὸν πέταξαν στὴ θάλασσα. Ὁ Ἀρίωνας ὅμως κατορθώνει μὲ τὴ μουσικὴ νὰ σωθεῖ ἀπάνω στὴν ὄραξη τῶν μουσικοφίλων δελφινῶν.

Ἀναφέραμε τοὺς μῦθους αὐτοὺς, τοὺς πρὸ γνωστοὺς μέσα στους ἀναρίθμητους ἄλλους γιὰ νὰ δείξουμε ποῖαν παιδευτικὴ δύναμη ἔδιναν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες στὴ Μουσικὴ. Καὶ ἂν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες κατορθώσαν νὰ βροῦν τὴν ἀρμονικὴ γραμμὴ σὲ κάθε πολιτιστικὴ τους ἐκδήλωση ἂν ἐκφράστηκαν σύμφωνα καὶ ἔστησαν σὰν νόμο «τὴ χρυσὴ μεσότητά» αὐτὸ τὸ δρεῖλουν κυρίως στὴ μουσικὴ ποὺ τῆς εἶναι ἀπαραίτητος συντελεστής οἱ ἀρμονικὲς αὐτὲς ἀξίες. Ὁ ἀρμονικὸς λοιπὸν πολιτισμὸς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶναι δημιούργημα κατὰ μέγιστον μέρος τῆς παιδευτικῆς δυνάμεως τῆς μουσικῆς. Οἱ ἀνθρωπιστικὲς ἀξίες ποὺ κλείνονται μέσα εἰς τὸ ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ πνεῦμα ἡ προλύανση τοῦ ἐδάφους γιὰ τὸν χριστιανισμὸ εἶναι κυρίως ἔργο τῆς μουσικῆς ποὺ ἐπέδρασε θετικὰ στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο ἓνας ἀνθρώπος ποὺ ἀκούει μιὰ καλὴ μουσικὴ καὶ τὴν καταλαβαίνει νὰ ἐκφρασθῆ σὲ οἰαδήποτε ἐκδήλωσὴ του ἀντιανθρωπιστικὰ γιατί πρέπει νὰ τὸ ποῦμε κ' αὐτὸ ὁ ἀνθρωπισμὸς εἶναι κ' αὐτὸς μουσικός. Κάθε ἀνθρωπιστικὴ ἀντίληψη κλείνει μέσα της ἀρμονικὲς ἀξίες καὶ βασίζεται στὴν μουσικὴ καλλιέργεια τοῦ λαοῦ. Ἐνας μουσικὰ καλλιεργημένος καὶ προοδευμένος λαὸς δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ζεῖ μέσα στὰ ἀνθρωπιστικὰ πλαίσια.

Ἀντίθεση τρομερὴ ἀποτελοῦν οἱ Ρωμαῖοι. Οἱ Ρωμαῖοι στραμένοι πρὸς τὰ πολεμικὰ καὶ τὰ γεωργικὰ ἔργα δὲν ἐκαλλιέργησαν κυρίως τὴ μουσικὴ καὶ ἀπεδείχθησαν μουσικὰ καθυστερημένοι. Τοῦτο φαίνεται στὸν πολιτισμὸ τους. Ἡ σκληρότητα εἶναι τὸ μόνο στοιχεῖο ποὺ δεσπόζει. Οἱ δημιουργικοὶ θεσμοὶ ποὺ βάση ἔχουν τὴν ἀρμονία χάνουν ἐδῶ κάθε ἀξία μέσα στὴν ἱστορικὴ σκοπιμότητα τῶν ἐποχῶν. Ἐδῶ διαμορφώνεται τὸ τραγοῦδι, τὸ χωρὶς συνέπεια ἄσμα ποὺ μειώνει σημαντικὰ τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀτόμου. Ὁ Νέρωνας ὁ τύραννος τῆς Ρώμης εἶναι μουσικός. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν φτηνὴ μουσικὴ του κατάρτηση καταλαβαίνει κανεὶς ἀμέσως καὶ τὰ ἔργα του. Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ρωμαίων χαρακτηρίζεται κυρίως ἀπ' τὴν ἀντιμουσικότητα καὶ τὴν ἀντιανθρωπιστικότητα γι' αὐτὰ καὶ ἡ ἐπίδρασή του στὴν ἱστορικὴ πορεία τῶν λαῶν εἶναι ἀρνητικὴ καὶ μέχρι σήμερα δείχνει πάντα τὸν δρόμο γιὰ ἀνελεύθερες λύσεις στὰ πνευματικὰ καὶ σὲ κάθε ἄλλης λογῆς προβλήματα. Οἱ Ρωμαῖοι ἐσκέφτηκαν κατ' ἐξοχὴν ἀντιμουσικὰ γι' αὐτὸ καὶ ὁ πολιτισμὸς τους εἶναι ἀντιπνευματικός.

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΚΑΜΟΕΝΣ

Του κ. ΙΩΣΗΠΟΥ ΠΡΕΛΩΡΕΖΟΥ

Περιοδεύοντας στα πνευματικά κέντρα της Γαλλίας, είχα την ευτυχία να συναντήσω ένα από τους διαλεχτούς ποιητές της σύγχρονης Βραζιλίας, τον Armando Cordeiro. Σπάνια μου κανε νύξη για τις δικές του δημοσιεύσεις. Με λεπτότητα κατόρθωσα να μάθω πως σ' αν δημοσίευσε δυο συλλογές ποιημάτων με την κοινή επικεφαλίδα «gortas de balsano». Στα γλώνες βάλαμου, έσ' ήρωσε απερίγραπτους ένθουσιασμούς σ' όλη την απέραντη χώρα του και ύστερα από λίγο καιρό γινόντανε ακαδημαϊκός.

Και ο Armando Cordeiro είναι νεώτατος. Μόλις ξεπερνάει τα 30 χρόνια. Μετρίου αναστήματος, μάλλον πιο ψηλός από κοντός, κορμί καλοδεμένο, ώμοι πλατιοί, παράστημα αθλητικό, ώμορφος, συμπαθέστατος, εύχαρις στην παρέα του, ένας κνηματογραφικός «Cavaleiro ένας cowloy νοτιοαμερικανός κατακτητής... των μουσών.—Πνεύμα σπύριτο—που όταν είχε όρεξη μπορούσε ώρες ολόκληρες να σ' ού κουβεντιάσει να σ' διασκεδάσει ακούραστα.—Μα πριν σκιαγραφήσω πρόχειρα τη σύγχρονη πνευματική κίνηση της Βραζιλίας θα ρωτώ πως θ' αναι χρήσιμο να δώσουμε μια γενική ματιά σ' όλη τη φιλολογία που γράφτηκε σ' ευρωπαϊκή γλώσσα.

Είναι γνωστό πως όλη η Βραζιλιανή λογοτεχνία στις αρχές της, πηγάζει από την πορτογαλική, την οποία θεωρεί σαν μητέρα.—Κι' η τελευταία αυτή αναπτύχθηκε από τα λαϊκά τραγούδια των Τροβαδούρων που από πύργο σ' πύργο κουβαλούσαν, στα παράξενα κείνα χρόνια του μεσαίωνα, την «σαργανωμένη» τους ακόμα μούσσα, για να διασκεδάσουν τους αφέντες και τα πριγκιπόπουλα, τις οικοδέσποινες και τις πεντάμορφες λιγερές των φεουδαρχικών παλατιών. Ήταν να πούμε σαν τους δικούς μας ραψωδούς, τους γνωστούς λυράρηδες που δνόμαζε ο λαός τους «jograis» και «segreis». Τα ποιήματα αυτά έχουν πολλές ομοιότητες με τα δικά μας εκείνης της εποχής και ειδικά με τον Ακριτικό κύκλο και με μερικά δημοτικά μας τραγούδια. Διάχτυτο το έρωτικό στοιχείο μέσα στις περιπέτειες Βασιλιάδων και πριγκίπων, άπιστευτα κατορθώματα ήρωων για να κατακτήσουν μια Βασιλοπούλα ή να συγκινήσουν μια πριγκοδέσποινα... Τα δημοτικά αυτά τραγούδια «cancioneiros». Βρίσκονταν συγκεντρωμένα σε διάφορες συλλογές που τις περισσότερες φορές ξένοι, όπως συμβαίνει και με μας, εξέδωσαν με πολύτιμα σόγια. Οι τρεις πιο γνωστές είναι 1) των Ιταλών «Colloci Brancutti», 2) «A fuda» 3) «Va ticano».

Μένα σ' αυτή τη λαϊκή ατμόσφαιρα δημοτικού τραγουδιού τα πορτογαλικά γράμματα αναπτύχθηκαν ίσαμε τον 12 και 13ο αιώνα. Τότε αρχίζουν να εμφανίζονται οι χρονογράφοι «cronistas» οι πρόδρομοι των ιστοριογράφων.

Μα η πραγματική λογοτεχνία αρχίζει στον 14ο αιώνα. Όπως και στην Ισπανία οι συγγραφείς της Πορτογαλλίας ακολουθούν τα πρότυπα της Ιταλικής λογοτεχνίας, καλλιεργούν σχεδόν τα ίδια είδη—μά κάπως στο όνειρο παρμένα και πιο περιγραφικά.—Οι ποιητές καταπιάνονται με το σονέτο, την ωδή, την ελεγία και γενικά την ειδυλλιακή ποίηση. Μέσα στα μυρωμένα λειβάδια της Πορτογαλλίας οι λογοτέχνες αναλύτουν καινούργιους κόσμους συναισθηματικούς, απόλυτα προσωπικούς. Αναπτύσσεται ένα ιδιαίτον αίσθημα μελαγχολίας, μια κάποια νοσταλγία ακαθόριστη ενός όνειρουμένου κόσμου που δνόμασαν με αμετάφραστη λέξη «saudade». Οι καλλιτέχνες της σκέψης και του αισθητήριου με μοτίβα λυρικά τραγουδούν τις έρωτικές τους αποτυχίες μέσα σε ταπεινά συχνά άγροτικά, πολλές φορές θαλάσσινα.

Ο Bernardino Rileiro (1482-1552) με τη «Menina e Moca» θεωρείται σαν πρόδρομος του κατοπινού μυθιστορήματος μαζί με τον Cristovão Falcão. Ο Sá de Miranda (1485-1558) έγραψε σε γλώσσα ισπανική, αλλά καλλιέργησε επίσης στην μητρική του γλώσσα και το σονέτο που δέχθηκε πλούσια την επίδραση του Πετράρχη. Μα εκείνος που τους ξεπερνάει όλους είναι ο περίφημος Luig Vag de 1524-1582. Camões. Είναι λεπτός ψυχολόγος, άγνος καλλιτέχνης και μας ανακαλύπτει ένα πλούσιο κόσμο συναισθημάτων των οποίων το κέντρο κατέχει ο έρωτας. Οι αφάνταστες περιπέτειες της ζωής του ζωντανεύουν παντού το έργο του. Αθλητικός, στρατιώτης, επαναστάτης, πολεμιστής, εξόριστος, εξερευνητής πόντοτε παρακολουθεί τις τύχες της πατρίδας του την οποία τραγουδεί μ' όλο το πάθος της δυναμικής του τέχνης. Τα λυρικά του ποιήματα, όπως και τα σονέτα, στα οποία μιμείται δημιουργικά τον Πετράρχη, είναι ασφαλώς τα καλύτερα στην πορτογαλική γλώσσα. Το γνωστότατο έπος του «Lusiades» τον αποθανάτισε. Είναι η πρώτη κλασική έποποιία με θέμα σύγχρονο. Ο Κάμοενς γύρισε πολύ κόσμο. Ταξίδεψε στο Μαρόκο, στη Μοζαμβίκη, στη Γκόα, στο Μακάο, και από τα ταξίδια του αυτά απέκομισε μεγάλο πλούτο εικόνων που μ' αν παρουσιάζει στο έργο του. Με μεγάλη μααιστρία, ακολουθώντας το Βιργίλιο, περιγράφει τις κατακτητικές αποστολές του Vasco de Gama στο άκρωτήριο της καλής ελπίδος και στις Ινδίες. Στο έθνικό αυτό έπος ο ποιητής ψάλλει τους ήρωες της πατρίδας του, τις εξερευνήσεις των, τις ανακαλύψεις και τους πολέμους στις μακρινές καινούργιες χώρες. Το παράξενο είναι πως κοντά στο Λόνονσο και στην Αφροδίτη επεμβαίνει ο Χριστός και η Παρθένος Μαρία—όμως κατά βάθος το έπος έχει χροιά χριστιανική. Το σπουδαιότερο έπεισόδιο καθαρά ανθρώπινο είναι το τραγικό τέλος της ήρωϊδας Inês

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΣΥΜΠΟΝΙΑ

Τά μαύρα ποιός να τόλεγε μέσ' τών ανθών τη στρατά
πως θ' αν φορούσες, όμορφη, γλυκειά γαλανομάτα.
Τί σ' αν' άγγελοθώρητο με νεραϊδίσια χάρη
στ' άραχνα ντύθηκε με μι' αν, σαν το βαρύ ποδάρι
πάτησ' ο Χάρος έχοντας τ' όλεθρου το δρεπάνι
κι' ένα δεντράκι σου' κόψε' την πίκρα σου να γιάνει
ποιός θ' αν μπορέσει λυγρή, π' όταν σε βλέπω, δάκρυ
κυλάει συμπόνιας, τρυφερό, μέσ' τής καρδιάς τα μάκρη.
Νάξερεις πως σε συμπονώ και πόσο παραστάτης
μέσ' τον καυμό σου θ' ήθελα να γίνω! Και διαβάτης
για τής ζωής το μυστικό, παράμερα να γείρω
δάκρυα να τρέξουν λυτρωμού για σ' αν' και το μύρο
μ' αν λιτανείας νεκρικής που βλέπεις στ' όνειρό σου
να το δεχτώ, προσκνητής και γώ, μπρός στο νεκρό σου.
Κι' όταν ποτέ τύχει σε δώ και σε φαντάζω μόνος
μ' ενός παράπνου βαθειού την όψη, τότε πόνος
με κρυφανατριχίλα μου λές και σαλεύει έντός μου,
ταξιδευτής μαζί με σε, και σε θλιμένου κόσμου
τά μονοπάτια προσπερνώ! Τά δυο σ' αν σ' όνειρό μας
μπρός σ' ένα μνήμα, τ' αδερφοῦ, κάνουμε το σταυρό μας.

ΚΙΤΣΙΟΣ Γ. ΑΝΥΦΑΝΤΗΣ

de Castro που πέφτει μέσα στο δάσος θανάσιμα πληγωμένη απ' τα βέλη των μισθοφόρων του πατέρα του αγαπημένου της. Υπάρχουν σκηές φανταστικές, αφύσικες όμως ο γνήσιος πατριωτισμός, ο καλλιτεχνικά έπις τόνος και η ζωντάνια στις περιγραφές προ παντός της φουρτουνιασμένης θάλασσας κρατούν άδιάπτωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστου. Εκείνο που κάνει έντύπωση στον προσεκτικό παρατηρητή είναι πως στους 10.000 στίχους δέν υπάρχουν δυο όμοιοι...

Οι κατοπινοί βραζιλιανοί λογοτέχνες ακολουθούν τ' άχνάρια των προγενετέρων πορτογαλέων και προ παντός προσπαθούν να μιμηθούν τον Κάμοενς. Αξίζει να υπογραμμίσουμε δυο όνόματα τον Basilio da Gama 1740-1795 και τον Santa Rita Durão 1722-1784 με τα επικούρικα ποιήματα «Uruguay» του Ιου και «Caramuru» του Ζου, με υποθέσεις τοπικές, ζωντανές περιγραφές έξωτικών τοπίων και των κυνηγητικών σκηνών.

Με τον Gregorio de Mattos τ' αποικιακά γράμματα αποκτούν την ανεξαρτησία τους κι' αποσπώνται από την κεφαλοπηγή τους. Η γλώσσα δέν αλλάζει μ' ένα καινούργιο κόσμο έσωτερικός γεν-

νείται μέσα στο ανάκατομα τόσων φυλών. Ένας μεγάλος σύγχρονος κριτικός της Βραζιλίας ο José Oiticica είπε πως «η λογοτεχνία είναι η φυλή». Εκτός από τους πολλούς Ευρωπαίους που μάλλον άργότερα εγκαταστάθηκαν στην απέραντη χώρα της Βραζιλίας όπως οι πολλοί Ιταλοί και Γερμανοί, οι τρεις κυριότερες φυλές που από την αίμουξία τους ξεπήδησε ο Βραζιλιανός τύπος είναι: οι Πορτογάλλοι άποικοι, οι μαύροι της Αφρικής και οι Ινδιάνοι αυτόχθονες. Κ' οι τρεις αυτές ράτσες έδωσαν τα χαρακτηριστικά στην καινούργια λογοτεχνία. Οι πρώτοι φέρανε μαζί τους από την Ευρώπη την «saudade» για την όποια έγινε στα προηγούμενα λόγος, —οι μαύροι σκλάβοι, ξεριζωμένοι από την Αφρική διατηρούσαν την αγάπη τους μακρινής των πατρίδας, θερμόαιμοι βαρυνκοῦσαν κάτω από τον άδικό ζυγό της λευκής φυλής... τέλος οι ντόπιοι μισοάγριοι με την αναπτυγμένη τους φυσιολογία, την αγάπη της μοναξιάς και άξεστο και άπολίτιστο πνεύμα τους, συνέβαλαν κι' αυτοί στη δημιουργία μ' αν καινούργιας νοοτροπίας που χρωμάτισε και τον κόσμο των γραμμάτων.

Κι' όλας τον 18 αιώνα ο Gonzaga (1744-1807) φλογερός πατριώτης, άρχηγός του κινήματος όπερ της ανεξαρτησίας, έγραψε μια συλλογή ποιημάτων, έρωτικού περιεχομένου «Marilia de Durceu» (1792) με καινούργια μοτίβα που έκανε έντύπωση στους φιλολογικούς κύκλους. Η διασταύρωση των διαφόρων φυλών μεταξύ των δίνει στη λογοτεχνία πνεύματα δημιουργικά. Ο Castro Alves (1847-1891) από πατέρα Πορτογάλλο και μητέρα μαύρη τραγουδεί την Αφρική με νότες νοσταλγικές και καταριέται την μαύρη σκλαβιά στο ώραίο του έργο Vozes da Africa. «Φωνές της Αφρικής», κλαίει και παραπονιέται στο Θεό γιατί η ήπειρος αυτή νάναι η πατρίδα των νέγων «Θεέ, Θεέ μου, που είσαι; γιατί δέν μ' άπαντάς;» μ' αυτή την κραυγή που βγαίνει απ' τα φυλλοκάρδια του αρχίζει το συγκινητικό αυτό ποίημα. Μα το άριστούργημά του είναι «A. Catarata de Paulo Afonso» (1876) έργο δυναμικό και μεγαλειώδες. Ο Gongalves Dias από πατέρα πορτογάλλο και μητέρα Ινδιάνο είναι ο τραγουδιστής της Βραζιλιανής φυλής και ειδικά της Ινδιάνικης μελαγχολίας.

Οι άλλοι ποιητές δέχονται περισσότερο την επίδραση τη γαλλική. Ο Fagundes Varella (1841-1875) είναι μεγάλος καλλιτέχνης, τραγουδεί την αλητεία και την κοινωνική κατάπτωση και δείχνει τάσεις παρνασικές στα δυο σπουδαιότερά του βιβλία. «Φωνές της Αμερικής», και «Τραγούδια και φαντάσματα». Ο πορτογάλλος Junoqueiro (1850-1923) ήλιστης και φανατικός αντικληρικός στο ποιητικό του μυθιστόρημα «Τά γεράματα του Αιώνιου Πατέρα» (1885), σατυρικός και τυπικός ποιητής στο «Πατρίδα» (1896) ποίημα συμβολικά δραματικό που έμπνεται από το έργο του Victor Hugo. Οι «Απλοϊκοί» είναι στιγμιότυπα παρμένα απ' τη ζωή του λαού.

Τά λυρικά στοιχεία προεξέχουν γενικά σ' όλη την παραγωγή των πορτογαλλών και Βραζιλιανών λογοτεχνών. Μάλιστα στο μυθιστόρημα και στην ποίηση βρίσκουμε διάχτυτο τον «πεσσιμισμό» όπως στα έργα του Autero de Gueutal, και του Camilo Caste-

Io Branco. Ο πρώτος (1842-1891) άρρωστος από το 1874, είναι ο κατ' έξοχην ποιητής της άπαισιοδοξίας ο Βραζιλιανός Λαπαθιώτης που τερατίζει επίσης μ' αυτοκτονία τη ζωή του. Τα πιο αξιόλογα έργα του είναι «Ακτίνες μιάς λάμψης που σβήνει», «Ώδές μοντέρνες» και τα φιλοσοφικά του συννέτα—που θυμίζουν Leopardi και Vigny.—Στη Βραζιλία συναντάμε άρκετους οπαδούς της ρεαλιστικής και νατουραλιστικής σχολής. Τρία όνόματα κατέχουν εξέχουσα θέση. Στην πρόξα ο Aluizio de Azevedo και στην ποίηση ο Alvares de Azevedo. Πιο κοντά στους συγχρόνους εκείνος που στέκεται δάσκαλος των μυθιστοριογράφων είναι ο Machado de Assis (1839-1908), Κρεόλος μορφωμένος, έγραψε μυθιστορήματα ψυχολογικά όμως χωρίς μεγάλη κίνηση. Το περιβάλλον είναι φτωχό, αλλά τα αίσθηματά βαθεία. Στα τρία του έργα τα σπουδαιότερα Braz Cubas, Dom Casimiro, Esaü et Jacoby γραμμένα σε γλώσσα λιτή φαίνεται βαθύς γνώστης της ζωής.

Μεταξύ των διανοουμένων ίσως η μεγαλύτερη φυσιογνωμία που επιβάλλεται ακόμα στη Βραζιλία είναι ο περιφημής Ruy Barbosa. Με μεγάλη επισημότητα γιορτάστηκε φέτος στη Βραζιλία η εκατονταετηρίδα της γέννησής του. Πιο γνωστός ακόμα είναι στον πολιτικό κόσμο ως διακεκριμένος και δεινός ορήτορας. Στα συνέδρια της Χάγης άναδείχθηκε νέος Δημοσθένης και η φήμη του έφτασε σ' όλους τους πολιτισμένους λαούς. Το βαρυσήμαντο έργο του περιλαμβάνει πολλούς και δγκώδεις τόμους. «Réplique» και «bréplique», άπαντήσεις στον παλαιό του καθηγητή Ernesto Carneiro Ribeiro πάνω σε ζητήματα γραμματικής. Τα γραμματά του και οι συμβουλές προς τους νέους. «Oracão nos moços». Ο Barbosa θαυμάζεται πολύ από τους συγχρόνους και θεωρείται ο καλύτερος συγγραφέας της Βραζιλίας πάντως είναι ο πιο καθαρολόγος.

Το σύγχρονο μυθιστόρημα με τάσεις ύλιστικές αντιπροσωπεύεται από τον Erico Verissimo που δημοσίευσε καμμιά είκοσαριά έργα και βρίσκεται τώρα ακόμα πάνω στη συγγραφική του άκμή. Τα περισσότερα θέματα είναι παρμένα από τη σύγχρονη ζωή και αναλύει την κοινωνία από τα κατακάθια του υπόκοσμου, ίσαμε τα ύψηλότερα στρώματα της άριστοκρατίας του ρήματος. Μεταφράστηκε μέρος του έργου του στην άγγλική και γαλλική.

Άρκετη έπιτυχία συναντάνε οι δυο πιο σπουδαίοι θεατρικοί συγγραφείς Renato Vianna και Gil Vicente. Ο πρώτος άσχολεϊται με την κοινωνική σάτυρα και οι κωμωδίες του κράτησαν άρκετό καιρό τις σκηνές των μεγαλουπόλεων της Βραζιλίας. Οι πιο γνωστές είναι Cuíntaudeira κωλήτρια, saffa Σαπφώ, και Corrigueira—Κάτι. Ο δεύτερος επίσης έγραψε κωμωδίες με σύγχρονα θέματα άλλ' άρέσκειται να σατυρίζει ιστορικά πρόσωπα, προ παντός βασιλιάδες και άδλικούς, όπως το Λουδοβίκο ΧΙΥ της Γαλλίας και τον Ιάκωβο ΥΙ της Πορτογαλλίας.

Στην ποίηση, ο έλευτερος στίχος, με τάσεις σουρεαλιστικές, φαίνεται να μην έχει πολλούς θαυμαστές. Όμως ο Mario Guiniana, ο Πικασσό της Βραζιλίας, της ποίησης, γνώρισε άρκετη έπιτυχία με το έργο του «façois». Στην ίδια κατηγορία βρίσκεται κ'

Τ Ο Β Ι Β Λ Ι Ο

Πέτρου Μαρκάκη: Η φυλολατρεία του Κάλβου
Μελέτη.

Κρ. Αθανασούλης: Δεπτομέρειες από τη λυπημένη Ιστορία του ανθρώπου. ποιήματα.

Ι. Πρελωρέζου: Ουράνιες όπτασιες. Αθήνα.

Μιά πτυχή της Καλβικής ποίησης που δεν έχει έρευνηθεί μάς παρουσιάζει με την καινούργια του μελέτη ο κ. Πέτρος Μαρκάκης. Γνωστός κι από άλλες εργασίες του ο συγγραφέας μάς δίνει πραγματικά ένα πολύ αίσθητικό τρόπο ποιητικής τοποθέτησης που τόσο λείπει στην εποχή μας. Μακριά από το να παραθέτει στίχους του ποιητή που ξεετάζει χωρίς να λέει τι αίσθητικό νόημα βγαίνει απ' αυτά, όπως συνειθίζουν πολλοί, ο κ. Μαρκάκης ξεετάζει συνθετικά το φυλολατρικό βίωμα του Κάλβου που αποτελεί πραγματικά θετικό στοιχείο στη διαμόρφωση της Καλβικής προσφοράς. Τα συμπεράσματα του κ. Μαρκάκη βγαίνουν από μια βαθεία γνώση της Καλβικής τεχντροπίας. Πραγματικά το κύριο βάθρο του φυλολατρικού βιώματος το ποιητή είναι η έλληνική φύση. Κι είναι άξιο άπορίας πως ο Κάλβος που έζησε στο έξωτερικό τόσα χρόνια δεν

ένας άλλος χειριστής του έλευτερου στίχου ο Mario de Andrade. Οι θιασώται της κλασσικής ποίησης που ακολουθούν μέση όδο διαβάζονται πολύ. Παραμένουν πιστοί στην κλασσική παράδοση και μεταχειρίζονται το δεκασύλλαβο ή δωδεκασύλλαβο στίχο και γενικά έχουν πλούσια και επιμελημένη όμοιοκαταληξία. Οι κυριώτεροι είναι ο D. Aquino Correia με τη γνωστότατη συλλογή του «Torrão natal» όπου δείχνει την άπεριόριστη αγάπη του προς την πατρίδα και ο D. Augusto dos Anjos με το «Mia Patria» όπου δημοσίευσε τα ωραιότερά του ποιήματα. Τα συννέτα του, με την καλολογική άρχιτεκτονική τους, είναι τα καλύτερα του είδους στη σύγχρονη ποίηση της χώρας αυτής.

Κοντά σ' αυτά τα λίγα όνόματα υπάρχουν πολλά άλλα που παράγουν συνέχεια, δημοσιεύουν τακτικά άρθρα και ποιήματα σε περιοδικά και έφημερίδες και συμβάλλουν σε μια ζωηρή λογοτεχνική κίνηση στο νοτιοαμερικανικό αυτό κράτος. Οι περισσότεροι συγγραφείς δεν ανήκουν σε καμμιά ιδιαίτερη σχολή, άλλ' ο καθένας ακολουθεί το καλλιτεχνικό του δαιμόνιο. Ασφαλώς απ' την «πλειάδα» αυτή των ποιητών, μέσα σε λίγα χρόνια, μερικά όνόματα θ' άναδειχθούν, θα επιβληθούν στους πολλούς και θα σταθούν πρωτοποριακοί οδηγητές στους συγχρόνους και κατοπινούς όμοτέχνες. Η φήμη τους θα ξεπεράσει τα όρια της Βραζιλίας κ' η σκέψης τους θα ρηθί και σε μάς να μάς επισκεφθί.

ΙΩΣΗΠΟΣ ΠΡΕΛΩΡΕΖΟΣ

Ύμνησε στις ώδές του την ξένη φύση ή μάλλον δεν επίδρασε στην έκφρασή του ο τόνος της ευρωπαϊκής φύσης. Έγώ αυτόν τον τρόπο του φυλολατρικού του βιώματος τον αποδίδω στη μεγάλη συναναστροφή του με την κλασσική έλληνική παιδεία. Κυρίως το κλασσικό έλληνικό βιβλίο και ό,τι είναι ποτισμένο απ' την έλληνική κλασσική εποχή αποτελεί το βάθρο της έμπνευσης του Κάλβου. Έτσι νομίζω πως ή ψυχαναλυτική μέθοδος που χρησιμοποιεί ο κ. Μαρκάκης για να μάς δείξει πως οι άναμνήσεις της παιδικής ηλικίας του ποιητή είναι το κίνητρο της έλληνικής φυλολατρίας του, βρίσκεται σε δεύτερη μοίρα ή μάλλον άδονεί.

Πάντως ο κ. Μαρκάκης είναι άξιέπαινος γιατί μάς φωτίζει μια πλευρά του καλβικού έργου με αίσθητική συνέπεια. Κι αυτό δεν είναι λίγο στους χαλεπούς πνευματικούς καιρούς που ζούμε.

**

Ο κ. Αθανασούλης είναι ένας λεπτός και καλλιεργημένος τύπος που ξέρει να σκύβει με όμορφο τρόπο στον έσωτερικό του κόσμο. Δεν έτυχε να διαβάσω τα προηγούμενα βιβλία του μα οι στίχοι που έχω μπροστά μου δείχνουν πως ο ποιητής δονείται απ' την άγωνία της εποχής του. Επιφύλαξη πάντα διατηρώ για τον άρρυθμο στίχο που τόσο κάνει να χάνουν να ποιήματα του κ. Αθανασούλη. Ξεχωρίζω για τη λεπτή ευαισθησία του το «Μήνυμα σ' έναν αϊχμάλωτο των όνειρων» με τους στίχους αυτούς:

Σε είδα να δακρύζεις μέσ' τις πληγές μιάς συντριμμένης γενιάς
σαν ένας κύκνος που καμώνεται να κρατήσει την άξιοπρέπεια της φθοράς του

Σιώπα

μόνον έτσι θα γίνει βολετό
να σκύψεις μέσα στο φαράγγι της άπελπισιάς σου
για να κρεμάσεις από το μελανό σου άχειλι
τον άκρατο κι' έλπιδοφόρο λόγο των πουλιών.

Σιώπα

και να θυμάσαι με πόση δοκιμασία άπόκτησες
την άρετή ν' αγαπάς
τίποτε άλλο.

**

Ο Ι. Πρελωρέζος μάς φέρνει χαρμόσυνο μήνυμα στην εποχή μας. Η μητέρα του Χριστού, ή κατ' έξοχην παρηγορητρια του ανθρώπινου γένους δεν εγκαταλείπει πρτες τους ανθρώπους στην πλάνη τη ζωική μα με κάθε μέσον προσπαθεί να τους φέρει στον δρόμο τον καλό. Γι' αυτό κ' εμφανίζεται μπροστά σ' ανθρώπινα μάτια. Ο συγγραφέας αναφέρει πολλές εμφανίσεις της Παναγίας που πραγματικά εί-

ναι τελείως άποκαλυπτικές και δεν άφίνουν άμφιβολία για την πραγματικότητά τους.

Το γλαφυρό ύφος του Ι. Πρελωρέζου, που είναι γνωστός κ' από άλλες εργασίες του, δίνει στη διήγησή του μια ζωντάνια και θέρη που μάς δονεί άπόλυτα. Άσχετα από το θέμα μάς παρουσιάζεται έδώ ένα γερό ταλέντο διηγηματογράφου που πιστεύω πολύ γρήγορα θα μάς δώσει καινούργια έλκετά δείγματα της τέχνης του.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΟΧΛΟΓΥΡΟΣ

ΑΝΘΗ ΒΕΡΓΗ: «Πρώτες Όπώρες». Διηγήματα. Αθήνα 1950.

Σχέδια πεζού λόγου χαρακτηρίζει τα διηγήματά του ο κ. Βέργης με μια ταπεινοφροσύνη που αξίζει ιδιαίτερα να ύπογραμμιστεί.

Γιατί τα διηγήματα του κ. Βέργη είναι κάτι περισσότερο από σχέδια είναι έπιτεύξεις άξιες προσοχής και δείχνουν ένα νέο πεζογράφο μ' ένα πολύ άξιοπρόσεχτο ταλέντο.

Δυστυχώς όμως ο κ. Βέργης φαίνεται ν' ακολουθεί ένα δρόμο νόθο που είναι απ' την ίδια του τη φύση πολύ περιορισμένος.

Η λυρική πεζογραφία που φαίνεται πως την πιστεύει και την ακολουθεί ο κ. Βέργης ή καλλίτερα ή πεζογραφία κλίματος όπως μπορούμε να τη χαρακτηρίσουμε καλύτερα είναι ένα είδος λόγου που αν και ξάφνιασε στην πρώτη εμφάνισί του σιν κάτι το νέο στη λογοτεχνία μας εν τούτοις εξαντλήθηκε κ' όλας με την εκδήλωσή εκείνη. Γιατί και νόθο είδος είναι αλλά και στάθηκε έξω απ' την έλληνική ψυχοσύνθεση, που αγαπάει τη λαγαρή έκφραση και την άνάγλυφη διαγραφή των τύπων της πεζογραφίας.

Η έπιμονή όρισμένων νέων πεζογράφων που, επηρεασμένοι απ' την Ερώικα του Πολίτη, προσπαθούν να συνεχίσουν το δρόμο που νομίζουν πως άνοιξε εκείνος και άποτυχημένη είναι, αλλά και τους άδικεί φοβερά.

Νομίζω όμως πως στον κ. Βέργη δεν συμβαίνει άκριβώς το ίδιο πράγμα. Έδώ διακρίνεις μια προσπάθεια σύζευξης του λυρικού στοιχείου με το ρεαλιστικό. Όμως ή προσπάθεια του νέου συγγραφέα βρίσκεται άκόμη σ' ένα πολύ κρίσιμο σημείο.

Η νέα εργασία του είναι εκείνη που θα μάς δείξει αν ο νέος διηγηματογράφος κατώρθωσε να βρει την έκφραση που του ταιριάζει.

Έμεις του το εύχόμαστε θερμά γιατί πιστεύουμε πως έχει ενδιαφέροντα πράγματα να μάς πεί, έχει κάποιο προσωπικό μήνυμα.

Γ. Σ.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

ΝΙΚΟΣ ΜΠΟΧΛΟΓΥΡΟΣ

Άρτεμισίου 27

ΑΘΗΝΑΙ

Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ ΤΗΣ

Ἡ τέχνη, μὲ τὴν τάση της νὰ ξαφνιασθεῖ, ὑποχρωστικὰ, ἔφυγε ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ της κοίτη, τὴν κοίτη καὶ πηγὴ πού ἐξέθρεψε τοὺς μεγάλους καὶ παγκόσμιους δημιουργοὺς. Ὅμως, παρατόντας τὶς πρώτες πηγές της, πού ἦταν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ψυχὴ του, καταστάσεις καὶ περιστατικά, πού θρέψανε καὶ ἀνδρώσανε τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν ψυχὴ του, παράτησε ταυτόχρονα τὴν δημιουργία μορφῶν αἰώνιων. Ἀλλὰ τέχνη χωρὶς μορφές δὲν εἶναι τέχνη. Τὴν βασικὴ τοῦτη ἔλειψη, πού προέρχεται ἀπὸ ἀδυναμία σύνθεσης, οἱ δημιουργοὶ τῆς ἐποχῆς μας προσπαθοῦν νὰ τὴν καλύψουν μὲ τὴν ὑποκειμενικὴ τους φλυαρία τὴν ἔξω τόπου καὶ χρόνου, ἔξω τεχνικῶν κανόνων, ἔξω, τέλος, κάθε μορφολογίας, δηλαδὴ μὲ μιὰ ἀκατάλυπτη ἀκαταστασία, πού δὲν ἔχει ἀρχὴ καὶ τέλος.

Μὰ στὴν ἐποχὴ μας, ἐποχὴ, πού ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ ἔχει τὴν πῶς μεγάλη καὶ ταυτόχρονα τὴν πῶς ἀσήμαντη ἀξία, ἐποχὴ, πού ὁ ἄνθρωπος μηχανεύεται τὰ πάντα γιὰ τὴν ἐξόντωση τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου ἡ πίστη καὶ οἱ πεποιθήσεις ξεριζώνονται μὲ τὴ βία ἀπὸ τὶς καρδιές, ὁ δημιουργὸς δὲν μπορεῖ μὲ κανένα τρόπο νὰ σταθεῖ μακριὰ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο πόνο. Κεῖνος πού ζητάει μέσα στὸ σύνολο τὸ δικαίωμα νὰ ζήσουν τὰ δημιουργήματά του, ἔχει μόνος του ἀναλάβει καθήκοντα καὶ ὑποχρέωση νὰ σταθεῖ δίπλα στὸ σύνολο καὶ νὰ ζήσει μέσα σ' αὐτό.

Ἀλλὰ ἔνα τέτοιο πράγμα εἶναι ἀδύνατο γιὰ τὸν ὑποκειμενιστὴ. Εἶναι ἀδύνατο γιὰ τὸν τύπος ἐγωκεντρικὸς καὶ ζεῖ μιὰ δική του ξέχωρη καὶ ἀποδιωγμένη, ἔξω ἀπὸ τὴν κοινωνικότητα τοῦ συνόλου ζωῆς, ἐκμαιεύνοντας τὶς ψυχικὲς του καταστάσεις, ἀπὸ τὸ ἄβαθο πηγάδι τοῦ ὑποσυνειδήτου του, πού εἶναι ωθρὸ καὶ φτωχὸ σὲ ἀνθρωπισμὸ. Δίπλα στὸν ἄνθρωπο καὶ στὸν πόνο του, μόνον οἱ δημιουργοὶ πού ἔχουν βρεῖ τὴν ψυχὴ του, κείνοι πού μορφολογικὰ κάνουν τὸ ἔργο τους ἄξιο νὰ διαβαστεῖ, μόνον αὐτοὶ ἔχουν κάνει τὸ καθῆκόν τους καὶ μόνον αὐτοὶ δικαιώνουν τὸ ἔργο τους καὶ δικαιώνονται.

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Νόμῳ 1092|1948

Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ, Παναγιῆ Μπενάκη 6.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΛΛΟΝΑΡΧΗΣ, Κριναγόρα 9

ΙΩ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ ΠΡΟ-Ι.ΣΤ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΑΝΑΤ. ΘΡΑΚΗΣ 33 ΑΘΗΝΑΙ

Προμηθεύουμε στοὺς ἀναγνώστες μας τ' ἀκόλουθα βιβλία τῶν συνεργατῶν μας.

Γ. ΣΠΑΤΑΛΑ

Τὰ ἰταλικά τοῦ Σολωμοῦ ποιήματα. (Μετάφραση, προλεγόμενα καὶ σχόλια) δρχ. 5000

Σ' ἔνα δέντρο (ποιήμ.) . 5000

Ὡδὴ στὸν κόρακα(ποιήμ)5000

Καινούργιες παραλλαγές (ποιήματα) . . . . . δρχ. 5000

Ἡ τονικὴ στιχογραφία, συνέχεια τῆς προσωδιακῆς (μελ.)5000

Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗ

Ὁ νέος Βέρθερος . δρχ. 5000

Ὅταν θαρθεῖ τὸ καλοκαίρι (διηγήματα) . . . δρχ. 5000

Στὸν ἀπέραντο κόσμο (νουβέλα). . . . . δρχ. 5000

Ἡ κοιλάδα τοῦ ἡλίου . . 6000

ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ

Ὅργος ὄργης (ποιήματα)5000

ΓΙΩΡΓΗ ΣΑΡΑΝΤΗ

Ἡλιοὶ στὸ γέγραμ (ποιήμ.)5000

Λαύριο (Συνθ. ποίημα) 8000

Ν. Π. ΜΠΟΧΛΟΓΥΡΟΥ

Ἀττικὸ τραγοῦδι (ποιήμ.)5000

Ν. Γ. ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΔΟΥ

«Τὸ Λαύριο» τοῦ Γιώργη Σαραντῆ (δοκίμιο) 5000

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Μίχου Στάφης: «Ναζιμ Χικμέτ» μελέτη,

Γ. Μ. Πολιτάρχη: «Ἡ κοιλάδα τοῦ Ἡλίου»
Νουβέλλα, Ἔκδοση Λογ. Γωνιάς,

Βοκακίου: «Τὸ δεκαήμερο» μεταφραστῆς, Γερ.
Σπαταλάς,

Ἄνθη Βέργη: «Πρώτες ὀπώρες» Διηγήματα,

Β. Τσιμικάλη: «Δυνατοὶ καὶ Ἀδύνατοι» Νουβέλλα,

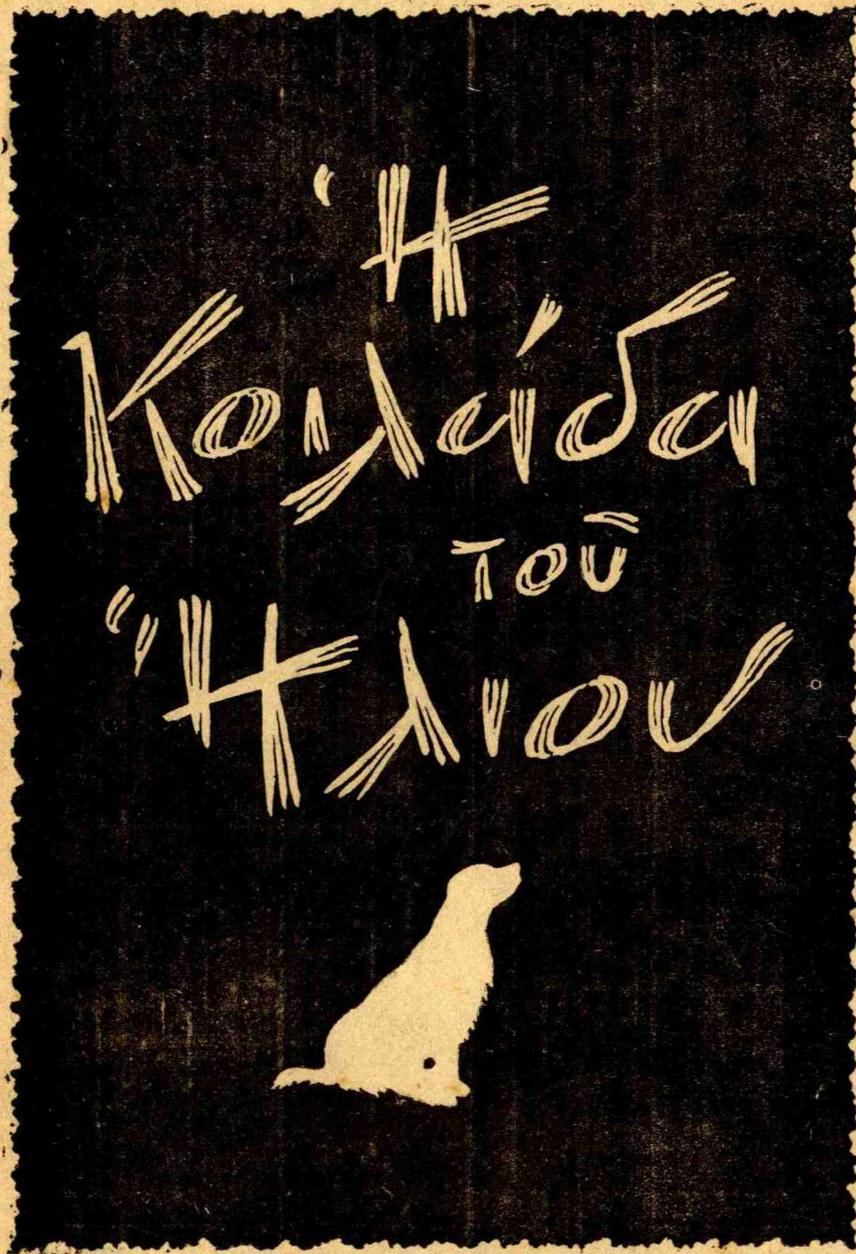
Ι. Πρελωρέζου: «Οὐράνιες ὀπτασίες»,

Στάθη Μάρα: Ἄσυμφωνία Τοπέου» Ποιήματα,

Κ. Μάκιστου: Σίφουνας» Νουβέλλα.

ΕΝΑ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ "ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΓΩΝΙΑΣ,"

ΠΩΛΕΙΤΑΙ Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΔΡΧ. 6000

ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ
ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΑΝΑΓΛΥΦΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΙΚΑΙ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ **Χ. ΠΕΡΓΑΜΑΛΗ** ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 31